

2021

Başlangıç /

Uluslararası
Etnopedagoji
Dergisi

Cilt/Vol: 4 Sayı/Issue: 2 Kasım/November 2024

International
Journal of
Ethnopedagogy

KIŞ / WINTER

2792-0798

ISSN

Uluslararası Etnopedagoji Dergisi / International Journal of Ethnopedagogy

ISSN: 2792 - 0798

Cilt: 4, Sayı 2 / Vol 4, Issue 2

Kasım 2024 / November 2024

Uluslararası Etnopedagoji Dergisi; etnopedagoji alanında yılda iki kez yayın yapan hakemli bir dergidir. International Journal of Ethnopedagogy is a peer-reviewed journal published twice a year in the field of ethnopedagogy.

Dil / Languages

Türkçe ve İngilizce / Turkish and English

İmtiyaz Sahibi / Owner

Utku Kubilay ÇINAR

Bu Sayının Editörü / Editor of This Issue

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR

İstatistik Editörü / Statistical Editor

Dr. Mehtap AKTAŞ

Dil Editörü / Language Editor

Arş. Gör. Merve BAŞKUTLU

Yayın Editörü / Publishing Editor

Dr. Öğr. Üyesi Mükremin DURMUŞ

Teknik Editör / Technical Editor

Dr. Öğr. Üyesi Mükremin DURMUŞ

Tasarım / Design

Yusuf Bera SARIGÜL

Kapak Tasarımı / Cover Design

Gültekin ERDAL

Dizinleme / Indexing

Melihcan AKGÜL

Web

www.ethnopedagogy.com

İletişim / Contact

e-posta / e-mail: ijoethno@gmail.com

Basım / Edition: Online

Uluslararası Etnopedagoji Dergisi

- o Uluslararası Etnopedagoji Dergisi, etnopedagoji alanındaki çalışmalarını yayımlayan hakemli bir dergidir.
- o Dergide yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, belirtilen kurallara uygun olarak hazırlanmalıdır.
- o Dergide yayımlanan makalelerin içerikleriyle ilgili her türlü yasal sorumluluk yazar(lar)a aittir.
- o Uluslararası Etnopedagoji Dergisi'nde yer alan yazılardan akademik ölçünlere uygun olarak kaynak göstermek suretiyle aktarma ve alıntı yapılabilir.

International Journal of Ethnopedagogy

- o International Journal of Ethnopedagogy is a journal publishes peer-reviewed studies in the fields of ethnopedagogy.
- o Submitted articles should strictly follow the format of the author guidelines.
- o All legal responsibilities related to the contents of the articles published in the journal belong to the author(s).
- o Articles in International Journal of Ethnopedagogy can be quoted by following citation rules.

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Akmatalı Alimbekov, Kyrgyz-Turkish Manas University, Kyrgystan

Dr. Celal Teyyar Uğurlu, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye

Dr. Ebru Oğuz Canol, Marmara Üniversitesi, Türkiye

Dr. H. Bayram Kaçmazoğlu, İnönü Üniversitesi, Türkiye

Dr. Lyudmila Ivanovna Redkina, V. I. Vernadsky Crimean Federal University, Russian Federation

Dr. Minara Aliyeva Çınar, Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye

Dr. Kalipa Tursunkızı Atemova, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Kazakhstan

Dr. Tatyana Nikolayevna Petrova, Mari State University (Yoşkar-Ola Çuvaşistan) Russian Federation.

Dr. Vilya İskandarovna Baymurzina, Ufa University of Science and Technology Russian Federation.

Akademik Danışma Kurulu / Academic Advisory Board

Dr. Aleksandra Gerkerova, South Ukrainian National State Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, Ukraine

Dr. Ali Osman Engin, Atatürk Üniversitesi, Türkiye

Dr. Anna Yessengaliyeva, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Kazakhstan

Dr. Baki Duy, Anadolu Üniversitesi, Türkiye

Dr. Barno Ubaydullaeva, Mirzo Ulugbek Nomıdagi Ozbekiston Milliy Universiteti-Tashkent, Ozbekiston

Dr. Hakan Atılgan, Ege Üniversitesi, Türkiye

Dr. Handan Asude Başal, Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye

Dr. Issita Vakhidovna Muskhanova, Chechen State Pedagogical University, Russian Federation

Dr. İsmayıl Aliyev, Naxçıvan Muallimler İnstitutu, Azerbaijan

Dr. Kamile Ün Açıkgoz, Emekli Öğretim Üyesi

Dr. Merve Ünal, İnönü Üniversitesi, Türkiye

Dr. Mesut Saçkes, Balıkesir Üniversitesi, Türkiye

Dr. Muhamedrahim Kursabaev, Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan

Dr. Muhiddin Khayruddinov, Kırım Cumhuriyet Lisansüstü Pedagojik Eğitim Enstitüsü, Rusya

Dr. Mustafa Kale, Çağ Üniversitesi, Türkiye

Dr. Namık Kemal Şahbaz, Mersin Üniversitesi, Türkiye

Dr. Natalia Vladimirovna Gorbunova, V. I. Vernadsky Crimean Federal University, Russian Federation

Dr. Nevzat Demirci, Mersin Üniversitesi, Türkiye

Dr. Ömer Yılar, Atatürk Üniversitesi, Türkiye

Dr. Yavuz Ercan Gül, Kyrgyz-Turkish Manas University, Kyrgystan

Dr. Zerema Rizaevna Asanova, Crimean Engineering and Pedagogical University, Russian Federation

4. Cildin hakemleri / Reviewers of volume 4

Dr. Figen Çam Tosun – Sinop Üniversitesi

Dr. Nalan Özbey – Kafkas Üniversitesi

Dr. Ozan İpek – Bursa Uludağ Üniversitesi

Dr. Mirza Polat – Ardahan Üniversitesi

Dr. Merve Ünal – İnönü Üniversitesi

Dr. Şüreddin Memmedli – Ardahan Üniversitesi

Dr. Ali Osman Engin – Atatürk Üniversitesi

Dr. Aslı Yurttaş – Kafkas Üniversitesi

Dr. Lezife Qasimova – Bakü Devlet Üniversitesi

Dr. Akmatali Alimbekov – Kırgız-Türk Manas Üniversitesi

Dr. Adem Balkaya – Kafkas Üniversitesi

Dr. Namık Kemal Şahbaz – Mersin Üniversitesi

Dr. Muvaffak Duranlı – Ege Üniversitesi

Dr. Figen Akça – Bursa Uludağ Üniversitesi

Dr. Nilay Çağlayan Dilber – Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Dr. Mayrambek Orozbayev – Ardahan Üniversitesi

Tarandığı Dizinler / Indexed By

Index Copernicus, Directory of Research Journals Indexing (DRJI), Index of Academic Documents (IAD), Asos İndeks, Google Scholar, ROOT Indexing, Academindex, ROAD Index, ZENODO Index,

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

- Posof Ailesinin Çocuklarına Yönelik Karakter Eğitiminde Oynadığı Roller** 41-65
The Roles of the Families in Posof in Character Education for their Children
İkram Çınar, Hatice Bülbül
- Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi** 66-81
Analysis of Texts in Turkish and Turkish Culture Coursebooks in Terms of Root Values
Ayşe Çetin, Neşenur Kıvrak, Zübeyde Yalçın, Ozan İpek
- “Etnopedagogika Tuvinskogo Naroda”** 82-86
“Ethnopedagogy of the Tuvan People”
Yasmin Terzioğlu

Posof Ailesinin Çocuklarına Yönelik Karakter Eğitiminde Oynadığı Roller

The Roles of the Families in Posof in Character Education for their Children

 İkrâm Çınar¹, Hatice Bülbül²

¹Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi, Dede Korkut Eğitim Fakültesi, EBB, ikramcinar@gmail.com (Sorumlu Yazar/ Corresponding author)

²Öğretmen. Millî Eğitim Bakanlığı, haticesimsek16@icloud.com

Öz

Bu çalışmada, çocuk eğitiminde ailenin rolünün önemine vurgu yapılmış; çocuğun karakterinin aile ortamında şekillendiği düşüncesinden yola çıkılarak, bu sürecin nasıl işlediğine odaklanılmıştır. Araştırmanın amacı, Ardahan'ın Posof ilçesindeki ailelerin çocuklarına verdiği karakter eğitimini incelemektir. Karakter, çevresel faktörlerle şekillenen erdemli davranışlardan oluşur. Karakter eğitimi, etik değerleri özendirerek bireylerin sosyal uyumunu sağlamayı hedefler. Karakter eğitimi, değerler eğitimi ile benzerlikleri olduğundan, toplumsal huzurun korunmasında önemli bir araç olduğu belirtilmektedir. Araştırmada, Posof kültüründe aile bireylerinin karakter eğitimindeki görevleri ve halk kültürünün bu süreçteki etkisi incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemiyle, Posof'ta yetişmiş bireylerin görüş ve deneyimlerinden yararlanılmıştır. Ölçüt örnekleme ile seçilen katılımcılar, karakter eğitiminde aile ve folklorun etkisini anlamaya yönelik görüşlerini paylaşmıştır. Posof kültüründeki aile üyelerinin çocukların karakter eğitimindeki rolleri incelenmiştir. Katılımcıların "karakterli" ve "karaktersiz" kavramlarına dair algıları temel alınarak, aile içinde her bireyin çocuğun karakter gelişimine nasıl katkıda bulunduğu analiz edilmiştir. Anne, çocuğun özgüven ve ahlaki değerlerinin oluşumunda ön planda, baba ise disiplin ve kültürel değerlerin aktarımında kritik bir figürdür. Dede, kültürel değerlerin korunmasında, çocukların bakımında ve sorumluluk bilinci geliştirmede etkili olurken, nine doğruluk ve ahlaki değerleri masallar ve geleneklerle öğretir. Ağabey ve ablalar ise küçük kardeşlerine rehberlik eder ve koruma sağlar. Akrabalar, çocukların toplumsal normları öğrenmesinde ve saygı, güven gibi değerleri kazanmalarında rehberlik eder. Bu görev dağılımı, Posof kültüründe çocukların karakter eğitiminde aile üyelerinin birbirini tamamlayan roller üstlendiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Karakter eğitimi, etnopedagoji, Posof, aile eğitimi, ailenin görevleri.

Abstract

This study emphasizes the importance of the family's role in child education; based on the idea that the child's character is shaped in the family environment, it focuses on how this process works. The aim of the study is to examine the character education that families in the Posof district of Ardahan give to their children. Character consists of virtuous behaviors shaped by environmental factors. Character education aims to ensure the social adaptation of individuals by encouraging ethical values. Since character education has similarities with values education, it is stated that it is an important tool in maintaining social peace. In the study, the duties of family members in character education in Posof culture and the effect of folk culture in this process were examined. The opinions and experiences of individuals raised in Posof were utilized with the qualitative research method. Participants selected with criterion sampling shared their opinions to understand the effect of family and folklore in character education. The roles of family members in children's character education in Posof culture were examined. Based on the participants' perceptions of the concepts of "characterful" and "characterless", it was analyzed how everyone in the family contributed to the child's character development. The mother is at the forefront of the formation of the child's self-confidence and moral values, while the father is a critical figure in the transmission of discipline and cultural values. The grandfather is effective in preserving cultural values, caring for the children and developing a sense of responsibility, while the grandmother teaches truth and moral values through fairy tales and traditions. The elder brothers and sisters guide and protect their younger siblings. Relatives guide children in learning social norms and acquiring values such as respect and trust. This distribution of duties shows that family members play complementary roles in the character education of children in the Posof culture.

Keywords: Character education, ethnopedagogy, Posof, family upbringing, family duties.

1. Giriş

İnsanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için bilgi edinmeye ve edindikleri bilgileri yaşamlarında kullanmaya ihtiyaç duyarlar. İnsanlara gereksinim duyduğu bilgiyi edinmesine öğrenme, bu bilgilerle eylemlerindeki değişikliği ortaya çıkarma sürecine de eğitim denilebilir. Eğitim insanlığın başından beri çocuklardan başlayarak bütün toplum üyelerine kazandırılır. Çınar (2023) tarafından bir çocuğun insanlaşma süreci olarak tanımlanan eğitim, geleceğin yetişkinleri olan çocukları doğru bilgiler ile donatarak onların bilinçlenmesine olanak tanıma süreci olarak açıklar. Bu bakımdan eğitim öncelikle bir kültür aktarma, sonra da çevreye ve içinde yaşanılan çağa uyum işlemi olarak ele alınmaktadır.

Türk düşünürü Yunus Emre eğitimi insanın hayvanlardan farklılaştıran önemli bir nitelik olarak görür. “İlm okumaktan gerek kendözünü bilmektür / Kendözünü bilmezsen bir hayvandan betersin.” Dede, 2024, s. 89). Bir halk bilgesi olan Âşık Sümmani de eğitimle edinilen bilginin insanı hayvandan ayıran bir nitelik olduğunu dile getirir: “İlimledir bir şerefi insanın / Ne farkı var cahil ile hayvanın / İlimle kemâlan bulur eymânın / İlim bu cennettir yeri nâr olamaz.” (Erkal, 2007: 324). Bu anlatımlarda insanların yaşam becerileri öğrenmelerinden daha çok başta karakter olmak üzere edinilen insanî niteliklerden söz edilmektedir.

Çocuk eğitiminde, çocuğun fiziksel ve sosyal bütünlüğünün sağlanarak bilgi birikimine sahip olarak yetiştirilmesi amaçlanır (Crepaldi-Souza,2021). Çocuğun doğduğu aile ortamı da bu eğitimin başlangıcıdır. Bu süreçte çocuğun eğitimle öğrendiği davranışların karakterini inşa ettiği ve ailelerinden aldıkları eğitim ile birlikte içinde bulunduğu kültür doğrultusunda bir karakter geliştirdikleri sonucuna ulaşılır (Özdemir ve Sarı, 2020).

Karakterinin temellerinin atıldığı yer olarak belirtilen aile ortamı çocuğa karakter eğitiminin verilmeye başlandığı ilk yerdir (Hesenli, 2011; Hüseyinzade ve Allahverdiyeva, 2016). Bu noktada araştırmanın odak noktası çocuklara karakter eğitimi verilirken aile bireylerinin görevlerini anlamak, çocuğun karakterinin nasıl şekillendiğini kavramaktır. Ardahan’ın bir ilçesi olan Posof’ta, ailelerin çocuklara yönelik karakter eğitiminin nasıl verildiğiyle ilgili yapılan alan yazında incelemesinde çalışmaların eksikliği görülmüştür. Bu yörede çocuklara karakter eğitimi ile ilgili nasıl bir eğitim verildiğini ortaya koymak ve buradaki karakter eğitiminin nasıl yapıldığını derinlemesine anlamak oldukça önemlidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Posof ailesinde karakter algısının ne olduğunu ve bunun çocuklara kazandırılırken aile bireyleri ve yakın çevrenin çocuklara yönelik karakter eğitimi ile ilgili görevlerini onların görüşlerine dayalı olarak ortaya koymaktır. Bu amaçla, “Posof ailesinin çocuklara yönelik karakter eğitimiyle ilgili görevleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmış, araştırma şu alt bileşenlere ayrılarak çözümlenmiştir:

Posof ailesinin karakter eğitiminde; (a) Anneye, (b) Babaya, (c) Ağabey ve Ablaya, (d) Dede ve Nineye, (e) Akrabalara düşen görevler nelerdir? Buna ek olarak karakter eğitiminde etnopedagojik materyalin katkısının ne olduğu da irdelenmiştir.

1.2. Karakter Kavramı

Toplum içinde yaşayan insanların diğer insanlara kendini ifade etmeleri ve bu ifade biçimleri ile kişilerin birbirini daha iyi tanınması sağlanmaktadır. Bu tanıtmaya kişinin karakteri hakkında bilgiler içerir. Karakter (ıra, seciye), bir kişiyi diğerinden ayıran bir olay karşısında verilen tepkinin sonucu olarak ifade edilir (Alparslan vd., 2022, s.14). Bireyin yaşam koşulları tarafından oluşturulan, değiştirilmesi zor olan ve

öteki insanlarda ayırt eden özyapısı ya da psişik özellikleri onun karakteridir. Bir kişinin etrafındaki olaylara nasıl tepki verdiği kendi karakteri ile ilgili diğer insanlara fikir verir (Katılmış, 2010, s. 18). Karakter doğumdan başlayarak çevresel etkenlerle biçimlenerek ortaya çıkan erdemli davranışlar olarak tanımlanır (Bleidorn ve Denissen, 2015). Bireylerin ahlaki düşüncesini, sorumluluk alma ve dürüst olma gibi davranışlarını kapsayan özellikler karakter olarak ifade edilir (Acat ve Aslan, 2011). Karakter doğuştan meydana gelen bir özellik değil çevresel faktörler ile kişilere kazandırılan davranış bütünü olarak tanımlanır (Er Türküresin, 2018). Bu tanımlardan hareketle karakterin, kalımsal olmayan ve yaşanan toplumdan etkilenecek şekilde şekillenen tekrarlı davranışlar bütünü olduğu sonucuna varılabilir.

Karakter, bütün insanlarda var olması gereken bir özellik olarak kabul edilir. Bloomfield'e (2022) göre karakter özellikleri, erdemlere dayanır. Erdem, kişilerin "dürüst", "istikrarlı", "sorumluluk sahibi" gibi özellikleri ile onların kendi benliğini ortaya koyan konuları içerir (Tjeltveit, 2003). Bu bağlamda karakterin oluşması bu erdemlere sahip olmak olarak açıklanabilir. Bu özellik bağlamında bireylerde bulunan öz saygı, başkalarının duygularına hassasiyet gösterme ve erdemli davranışlarda bulunma, kişinin özgüvenli olmasının yanı sıra toplumsal etkileşimde sağlıklı ve olumlu rol oynayan bir insan olarak değerlendirmesine de katkı sunar (Kasapoğlu-Kaya, 2022, s.24). Karakter en genel tanımıyla kuralların dışına çıkmamak olarak açıklansa da karakteri bu şekilde açıklamak sosyal olarak kötülüklerden kaçınma ile sınırlandırmak olur. Oysa karakter içerisinde, eleştirel düşünme gibi zihinsel yetenekleri, empati kurma gibi tutumları ve ahlaki olanı savunma gibi davranışları içeren geniş bir yelpazede açıklanır (Battistich, 2005).

Karakterin, yapılan yazın taramasında kişiliğin bir boyutu olarak ele alındığı görülmektedir. Kişilik, bireyin iç dünyası ve dış dünyasında tekrar eden nitelikler olarak tanımlanır (Özdemir vd., 2012). Kişilik hem doğuştan gelen hem de çevresel faktörlerden kaynaklanan bireyin sahip olduğu özellikler bütünü olarak açıklanır (Hazar, 2013). Bulut ve Yıldız'a (2020) göre kişilik, bir kişiyi diğerinden ayıran kendine has hususları ifade eder. İnsanlar arasında iletişim kurulurken kişide var olan biyolojik özellikler ve iletişim esnasında meydana gelen etkileşim kişiliklerin şekillenmesine neden olur (Emiroğlu, 1977). Bu tanımlar, kişilik ve karakter arasındaki benzerliklere rağmen önemli farkları vurgular. Temel farklardan biri, kişiliğin içsel kalıtımı içermesi ve genetik faktörlerin kişiliği etkilemesidir. Bir diğer fark ise karakterde ortaya çıkan davranışa göre bir değerlendirme söz konusu iken kişiliğin ruh halini de yansıtmasıdır. Bu farkların yanı sıra ikisi arasındaki bağlantı ise karakterin, kişiliğin sosyal ve kültürel ayağını oluşturmasıdır (Katılmış, 2010, s.13).

Felsefe Sözlüğü'nde karakter kavramı "bireyin özgül genetik özelliklerine dayanan ve yaşam koşullarının etkisine bağlı olarak ve onun etkisiyle gerçekleşen, kalıcı psişik özelliklerin bir bileşenidir. Karaktere bakarak, bireyin çeşitli koşullar içinde davranışı önceden görülebilir, dolayısıyla da denetlenerek bireyin kişiliğinin toplumsal yönden değerli özellikleri doğrulanabilir." (Frolov, 1997, s. 258) Aynı kaynak devamında, "Karakter, kendi doğasına toplumsal-psikolojik olup, bireyin dünya görüşünün, bilgi ve deneyiminin, kabul edilmiş ahlak ilkelerinin, öbür insanlara yol göstermenin ve onlarla karşılıklı etkileşimin etkilerini de taşır (Frolov, 1997, s. 258). Karakter genellikle kişiliğin ahlaki yönü olarak açıklanmaktadır. Ruhbilim açısından da karakter, "törelere ve törel değerlerle ilgili olarak, kişinin güçlüklerle karşın, görel, düzenli ve sürekli tepki yapmasını sağlayan özelliklerden oluşan dizgeleşmiş bütünlük" olarak tanımlanmaktadır (Enç, 1980, s. 104). "Psikolojik anlamdaki karakterin ham maddesi benliktir. Benlik, bireyin kendisini başkalarından ayırması, yani kendi kendinin bilincine varması ile başlar" (Bakioğlu ve Sılay, 2011, s. 20).

Birbiri ile iletişim halinde olan insanlar arasında diğ erinin iyiliğini isteme, sorumluluk alma ve dürüst davranma gibi özellikler karakteri içerir (Acat ve Aslan, 2011). Bu özelliklere sahip olmanın ise bahsedildiği gibi çevresel faktörlerden kaynaklandığı düşünül düğünde buna eğitim sayesinde ulaşılabileceğ i sonucuna varılabilir. Bu bağlamda karakter eğitimi ni açıklamakta fayda görülmektedir.

1.3. Karakter Eğitimi

Tarihsel süreçte, karakterin nasıl olması gerektiğ i ile ilgili açıklamaların çeşitli kaynaklarda yer aldığı bilinmektedir. İlk zamanlar bunlar, dini metinlerde bulunurken sonraki zamanlarda ise bu metinlere ek olarak Aristoteles gibi önemli düşünürlerin ortaya koyduğ u erdemler, doğru karakteri açıklarken rehber olarak kabul edilmiştir (Liston, 2014). Doğru karaktere sahip olmak ise eğitimle mümkündür (Sırrı ve Mehmedoğ lu, 2015).

Karakter eğitimi, kişilerin etik değerlerini ve sosyalleş me yeterliliklerini teşvik eden bir disiplindir (Berkowitz ve Hoppe, 2009). Yılmaz' a (2021) göre kişiye karakter eğitimi tek bir yönden değil bütün özelliklerini kapsayacak şekilde verilir. Bu bağlamda çocuklar hayata hazırlanırken onların doğru ve sağlam karakterde olmasını isteyenler, karakter eğitimi ile bunu yapabilir. Sağ lam karaktere sahip olan kişi, yaşamsal döngüde değ işimlere uğ ramadan, kendi karakterine uygun davranış lar sergilemeye devam eder (Sağ lam, 2022).

Karakter eğitimi bireyin hayatı boyunca karşılaşacağı sorunlara doğru tepkiler verebilmesi için gerekli olan bir eğitimidir (Turan, 2014). Karakter eğitimi temelde erdemlere odaklanarak bireylerin küresel anlamda dünya vatandaşı olarak yetiştirilmesine olanak tanır (Yılmaz, 2021). Turan'a (2014) göre karakter eğitimi, bireyin içsel değerlerini keşfetmesini, etik kurallar içinde davranma becerisi kazanmasını ve toplumla uyumlu bir şekilde yaşamasını amaçlayan anlamlı bir süreçtir. Bu bağlamda karakter eğitimi bir süreç olarak değerlendirilerek uzun vadeli çözümlerle çocukların kendilerine en uygun olanı seçme becerisi kazanması olarak açıklanır (Kasapoğ lu-Kaya, 2022, s. 27).

Genel anlamda yapılan çoğ u şeyin bir amacı olduğ u düşünül düğünde karakter eğitiminin de bir amaç doğrultusunda çocuğ a verilmesinin gerekliliğ i yadsınamaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkar. Bu amaç, bireyin kendi yaşamlarını daha anlamlı kılmasını sağlayarak yapılan iş in en iyisini yapabilen, en doğru çalışmayı gerçekleştirebilen "şeffaf" ve "adaletli" bireyler yetiştirmek olarak ifade edilir (Battistich 2005). Bu bağlamda, karakter eğitiminin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için, özellikle okul öncesi dönemde, çocukların karakter özelliklerinin şekillendirilmesi ve değerlerin öğ retilmesi gerekliliğ i vurgulanmaktadır (Eriş en vd., 2022).

Karakter eğitimi ahlaki değerlere sahip, yeni şeyler denemekten korkmayan potansiyelini en iyi şekilde kullanarak iyi ve doğru iş ler yapan bunları yaparken hayatın amacını anlayan ve sorgulayan bireyler yetiştirmeyi hedefler (Sırrı ve Mehmedoğ lu, 2015). Bireylerin ahlaki, etik ve insani değerlere olan duyarlılıklarını geliştirerek onlara bu değerleri günlük hayatında kullanabilen kişiler olarak yetiştirmeyi amaçlar (Ekşi, 2003). Karakter eğitimi içinde barındırdığı bu değerler ile de değerler eğitimi ile benzerlikler gösterir. Bu bağlamda değerler eğitimi ni açıklamak da oldukça önemlidir.

Değer, bireyin toplum içinde topluma uygun şekilde yaşamasına yarayan bir kavramdır (Elbir ve Bağcı, 2013). Erdem'e (2003) göre ise değer, insanlar arasındaki yaşantı biçimlerinin farklılığına dayanan ve bu farklılıkların yol açtığı sonuçlara göre onları yargılayan bir anlayıştır, Değerler, bireylerin yaşamları boyunca aldıkları kararları etkileyen en önemli unsurlardır (Yıldırım, 1999). Çünkü bu kararlar, kişilerin sahip olduğ u değerlere göre şekillenir. Fidan'a (2009) göre kişi hayatına alacağı insanı seçerken ya da

bir olaya tepki gösterirken sahip olduğu değere göre davranış geliştirir. Yazıcı (2006) ise değeri, kişilere çevresindeki insanlar tarafından öğretilen insani davranışlar bütünü olarak açıklar. Bu tanımlardan hareketle değer, kişinin çevresindeki olaylara tepki vermesindeki bir ölçüt olarak geliştirdiği temel özellik olarak açıklanabilir. Değerler eğitimi ise, toplum tarafından uygun olan olumlu ve ahlaki eğilimlerin geliştirilmesi olarak tanımlanır (Berkowitz, 2011). Değerler eğitimi temelde hem kişilerin hem de toplumun huzurunun sağlanmasını amaçlar (Özdaş vd., 2021). Toplum içindeki huzurun sağlanabilmesi için ve sosyal yaşamı düzenlemek için de değerler eğitiminden faydalanılır (Elbir ve Bağcı, 2013). Kişiye verilen değerler eğitimi ile “iyi” değere sahip olan kişi karakterini de bu yönde inşa etmiş olur (Akbaş, 2008). Buradan hareketle kişinin karakterini ortaya koyarken değerlerden de faydalanıldığı sonucuna varılabilir.

Karakter gelişimi için kritik dönemin okul öncesi dönem olduğu düşünüldüğünde bu dönemde çocuğun içinde bulunduğu ortamı oluşturan aile ortamı, karakter eğitimi noktasında çocuk üzerindeki en etkin ortam olarak tanımlanır (Meydan, 2012). Bu bağlamda karakter eğitimi aile ortamında gerçekleştirilirken anne ve babaya önemli görevler düştüğü söylenebilir. Çocuğun gelişiminin bir parçası olarak sergilediği bazı olumsuz davranışların ebeveyn tarafından hoşgörü ile karşılanarak doğru öğretiler için sabır göstermesi ve beklemesi gerekmektedir (Kayan, 2022). Bu sayede çocukta temellenen karakter özellikleri onun başarısı üzerinde de olumlu neticelere yol açar (Cüceloğlu, 2007, s.33).

1.4. Posof ve Posof'ta Aile Kültürü

Posof, 1267'de İlhanlı İmparatorluğu'nun şimdi Posof'ta bir köy olan Caksu Kalesi'nde kurduğu özerk bir Atabekliğin merkezi olmuştur (Kırzioğlu, 1992; Çınar, 2023: 8-11). Bu atabeklik tarih kaynaklarında “Atabek Yurdu” olarak geçer. Atabek Yurdu; Ahıska, Ardahan, Kars, Artvin ve Erzurum'un kuzeyini kapsıyordu. İlhanlılar, Karakoyunlular, Timurlular, Akkoyunlular ve Safevilerle yaşadıkdan sonra Çıldır Savaşı'ndan (1578) sonra Osmanlı Devleti'ne katıldı. Osmanlı Devleti yönetim merkezini Posof'tan alıp Ahıska'ya taşıdı ve bu eyalete Çıldır Eyaleti adını verdi. 1829 Edirne Antlaşması ile Ahıska Rusya'ya bırakılınca Posof yine “merkez” olma niteliğini kazandı.

Atabek Yurdu kültürü Akkoyunlu Devleti zamanında etnogenezini tamamlamıştır. Dede Korkut ve Kerem ile Aslı gibi halk öyküleri Akkoyunlu kültürünün egemen olduğu zamanlarda kayda geçmiştir. Atabek Yurdu, dolayısıyla Posof, 1267'den beri bu etnogenezin önemli bir kültür merkezidir. Ahlat ve Erciş ile benzer özellikler taşır. Etrafı coğrafi engellerle çevrili olan ve korunaklı bir alanda yaşayan Posof halkının geçmişte gelişkin bir etnopedagojik sisteminin olduğu söylenebilir. Küçük bir bölge olmasına karşın çok sayıda halk ozanı yetişmiştir. Bunlardan Âşık Üzeyir (Fakiri), Âşık Zülali ve Âşık Müdami ulusal düzeyde ünlüdür ve Türkiye çapında tanınmaktadırlar. Haklarında çok sayıda yayın bulunmaktadır (Zeyrek, 2004; Zeyrek, 2013: 209-259; Çınar, 2024).

Posof'un demografik yapısıyla ilgili kayıtlar, Osmanlı Devleti zamanında 19. yüzyılda yapılan ve sadece erkeklerin sayıldığı nüfus kayıtlarında görülmektedir. 1877-1878 Osmanlı-Rusya Savaşı'ndan sonra Rusya'nın yaptığı nüfus sayımı da vardır. Rusya'nın 1886'da yaptığı bir sayıma göre Posof'ta 10.094 kişi yaşamaktadır. Ruslar bu nüfusun etnik dağılımını şöyle belirlemiştir: 9.814'ü Türk (% 97.2), 280'i ise Kürt (% 2.8) (RNS, 2017). Atabek Yurdunun büyükçe kısmı ile ilgili Badem'in (2010) kitabında da yine Rusya tarafından hazırlanmış zengin bir etnografik ve istatistiksel bilgi bulunmaktadır.

1877-78 Osmanlı-Rusya savaşından sonra Posof üzerinde sosyolojik incelemeler yapan Rus araştırmacı Sadovskiy, yayınladığı kapsamlı raporunda Posofluların yüksek bir toplumsal dayanışma içinde sosyal

adaleti kendiliğinden sağlayan bir toplum olduğu, yoksulluk ve çeşitli biçimleriyle ahlaksızlığın bulunmadığı, dindar olmakla birlikte, hastalanınca mollaya değil hekime gittiklerinden söz etmektedir (Sadovskiy, 1886). Sadovskiy'in düşmanca yaklaşmasına karşın teslim etmek zorunda kaldığı bu nitelikler eğitimle edinilmiştir. O yıllarda ciddiye alınabilir okul sisteminin olmadığı dikkate alınır, bu eğitimi halin etnopedagojik deneyim birikiminin bir sonucu olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu tarihi geçmiş, Posof'un yaklaşık olarak 800 yıldır bölgesinin kültür merkezi olduğunu ortaya koyduğu gibi, kendine özgü özel bir etnogenezi ortaya çıkardığı anlamına da gelir. Bu özelliği nedeniyle etnopedagojik araştırma yapmak için uygun bir yerdir. Posof'ta çocuklar annelerine genellikle "aba", bazı ailelerde ise "ana" diye seslenir. Babaya "baba" nadiren de "tada", dedeye "dede", nineye "nene" diye seslenilir. "Aba", Kıpçak ağızlarında, "ana/ene" ise Oğuz ağızlarında kullanılır.

Posof'ta modernleşmenin etkisiyle yaklaşık olarak 1970'li yıllardan itibaren çekirdek aile yapısı ortaya çıkmıştır. Öncesinde geleneksel geniş aile düzeni vardı. Bu aile, genellikle çok çocuklu olurdu çünkü tarım ve hayvancılık ekonomisi kalabalık aileyi gerektiriyordu. Yine de bu aile çok büyük olmazdı. Evlenen oğul eve gelin getirir ve aileyle birlikte yaşarlardı. Bu arada aile ona bir ev yapardı. Bir sonraki erkek kardeşi evlenince önceki evliler evden ayrılırdı. En küçük oğul ise aileden ayrılmaz, ana babasıyla birlikte yaşardı. Ana babasından sonra ev de ona kalırdı. Bu bir Kıpçak geleneğidir (Adji, 2002, s. 212). Bu aile düzeninde ana baba yaşlılıklarında güvencesiz kalmadığı gibi, genç evli çift de evlilik ve çocuk bakımında deneyimli olan kaynana ve kaynatanın gözleri önünde evlilik yaşamının nasıl sürdürüleceğinin yollarını öğrenirdi. Doğan çocuklar üç kuşak bir arada büyüdü. Dede ve nine çocuklara kültür aktarma ve karakter eğitiminde önemli katkılarda bulunurdu. Bu aile düzeni eski Türk aile geleneğine uygundu (bkz. Kurtoğlu, 2019, s. 11-12). Bu geleneksel aile düzeni modernleşme ve yasal aile hukuku nedeniyle Posof'ta ortadan kalkmış gibi görünüyor. Ancak Posof ile aynı kültür taşıyan ve sınır ötesinde kalan Ahıska Türklerinde uygulanmaya devam ediyor.

Özgün bir etnografik yapıda olan Posof'ta, ailelerin çocuklarına yönelik karakter eğitimini nasıl verdiğiyi ilgili yapılan alan yazın taramasında çalışmaların eksikliği görülmüştür. Bu yörede çocuklara karakter eğitimi ile ilgili nasıl bir eğitim verildiğini ortaya koymak ve buradaki karakter eğitiminin nasıl yapıldığını derinlemesine anlamak oldukça önemlidir.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi izlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanarak Posof'ta doğup büyümüş ve halen orada yaşayan ya/ya da Posof'la bağlarını sürdüren kişilerle görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Görüşmeler kodlama yöntemi ile analiz edilmiştir. Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için kodlama yapılırken *invivo* kodlar kullanılarak uzman tarafından test edilmesi sağlanmıştır.

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden görüngübilimsel (fenomenolojik-phenomenology) desen kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüngübilim araştırma deseni, felsefe ve psikoloji kökenli bir yaklaşım olup, belirli bir olguya ilişkin bireylerin sahip oldukları ortak deneyimleri anlamayı ve bu deneyimlerin özünü ortaya çıkarmayı hedefler (Yalçın, 2022). Bu araştırma deseni, katılımcıların yaşam deneyimlerini

derinlemesine inceleyerek bu deneyimlerin anlamlarını keşfetmeye yönelik bir yöntem sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 75).

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemleri kapsamında yer alan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, katılımcıların önceden belirlenen ölçütlere uygun olarak seçilmesine dayanan bir örnekleme türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 111). Amaçlı örneklemede, araştırmacının belli özelliklere sahip kişileri, araştırmasına katmak istediği rastgele olmayan bir örneklemedir (Johnson ve Christensen, 2014). Bu araştırmada, katılımcıların 60 yaşın üzerinde olması, Posof kültürü içerisinde doğup büyümüş olmaları ve çocuklarını bu kültüre uygun bir şekilde yetiştirmiş olmaları gibi ölçütler dikkate alınarak yedi katılımcı seçilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2008), kartopu ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılan araştırmalarda örnekleme dahil edilecek birey sayısının genellikle 10'u geçmemesini önermektedir.

Araştırma sürecinde, görüşmeler önceden belirlenmiş bir katılımcı sayısı olmaksızın gerçekleştirilmiş, bulguların kendini tekrar etmesi ve ortak temaların belirginleşmesiyle yedi katılımcıda veri doyumuna ulaşılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin çeşitlenmemesi ve belirgin temalar etrafında yoğunlaşması, araştırma amacına uygun, yeterli ve anlamlı bir veri setine ulaşıldığını göstermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 115).

Belirlenen ölçütler ve seçilen katılımcılar doğrultusunda, bu çalışmada ölçüt örnekleme yöntemi, Posof kültüründe karakter eğitimine ilişkin derinlemesine ve anlamlı veriler sağlanmasında uygun bir tercih olarak değerlendirilmiştir. Bu yöntem, katılımcıların hem kendi yetiştirme süreçlerini hem de çocuklarına yönelik deneyimlerini ayrıntılı olarak ortaya koymayı mümkün kılarak, araştırmanın amacını desteklemektedir. Katılımcılara ait bilgiler ise Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Çocuk ve Torun Sayısı	Kardeş Sayısı	Posof'ta Yaşadığı Süre
K1	Kadın	64	Ev Hanımı	4 Çocuk 12 Torun	5	Posof'ta doğup büyümüş, çocuklarını orda yetiştirmiş
K2	Kadın	71	Emekli	6 Çocuk 10 Torun	7	Posof'ta doğup büyümüş, çocuklarını orda yetiştirmiş
K3	Erkek	65	Emekli Polis,	2 Çocuklu	5 (En büyüğü kendisi)	Posof'ta doğup büyümüş
K4	Erkek	82	Emekli	6 Çocuklu	4	Posof'ta doğup büyümüş, çocuklarını orda yetiştirmiş
K5	Erkek	92	Emekli Astsubay	5 Çocuk 7 Torun	6	Posof'ta doğup büyümüş çocuklarını orda yetiştirmiş
K6	Erkek	60	Eğitimci	2 Çocuklu	10 (En büyüğü kendisi)	Posof'ta doğup büyümüş
K7	Erkek	68	Tüccar	3 Çocuklu	6	Posof'ta doğup büyümüş

Tablo 1’de görüldüğü üzere, katılımcıların beşi erkek, ikisi kadındır ve tüm katılımcılar 60 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılan kişiler Posof kültüründe doğmuş ve büyümüş olup, bu katılımcılardan dördü çocuklarını da aynı kültürel çevrede yetiştirmiştir. Bu araştırmada, çocukların karakter eğitiminde aile üyelerinin rol ve sorumlulukları incelenirken, Posof’ta büyümüş katılımcılara kendi çocukluk dönemlerindeki deneyimlerine ilişkin algıları sorulmuştur. Çocuklarını da Posof’ta yetiştirmiş katılımcılara ise hem kendi yetiştirme süreçlerine hem de çocuklarını yetiştirirken edindikleri deneyimlere dair sorular yöneltilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Olgubilim [gürüngubilim] deseninin kullanıldığı araştırmalarda, veri toplama aracı olarak öncelikle görüşme formu tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 74). Bu çalışmada da veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme, katılımcıların daha derinlemesine yanıtlar vermesine olanak tanır (Magaldi ve Berler, 2020). Görüşme sürecindeki esnek yapısı, katılımcıların yanıtlarına bağlı olarak yeni soruların eklenmesini mümkün kılar ve bu şekilde elde edilen verilerin zenginliğini artırır (Ruslin vd., 2022).

Görüşmeler, ortalama elli dakika sürmüştür. Görüşme öncesinde etik ilkelere uyulmuş, araştırmanın amacı açıklanarak gizlilik esasına ve gönüllülüğe dayalı olduğu söylenerek katılımcılardan izin alınmıştır. Görüşmelerde, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan 13 soru sorulmuş ve görüşme toplamda yedi katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların izniyle ses kayıtları alınmış, bu kayıtlar tekrar tekrar dinlenerek transkripsiyon işlemi yapılmıştır. Görüşme soruları şunlardır:

1. Karakter kavramını nasıl tanımlarsınız?
2. Posof kültüründe ‘karaktersizlik’ hangi davranışlarla tanımlanır?
3. Kendi çocukluk deneyimlerinizi düşündüğünüzde, karakterinizin şekillenmesinde en fazla etkiye sahip olan kişi kimdi?
4. Posof kültüründe çocukların yetiştirilmesinde öncelikli görev kime aittir?
5. Posof kültüründe çocuklara ne tür sorumluluklar verilir?
6. Bir çocuğa karakter eğitimi verilirken anne nasıl bir rol üstlenir?
7. Baba figürü, çocuğun karakter gelişiminde nasıl bir etkiye sahiptir?
8. Posof ailesinde çocuğun özgüvenini geliştirmek için anne, baba ve diğer aile üyeleri çocuklara nasıl destek olur?
9. Posof’ta, büyük çocuğun küçük kardeşinin karakter eğitiminde nasıl bir rol üstlendiğini düşünüyorsunuz?
10. Nine ve dede figürlerinin çocukların karakter gelişimindeki rolünü nasıl tanımlarsınız?
11. Akrabalar, çocukların karakter gelişiminde nasıl bir rol oynar?
12. Çocuğunuzu yetiştirirken onun karakterine etki edebilecek şiir, masal ya da kültürel değerlerinizi yansıtan efsaneler anlattınız mı?
13. Posof’ta çocuklara cesaret kazandırmak amacıyla nasıl bir yöntem uygulanır?

2.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, nitel veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve MAXQDA programı aracılığıyla görselleştirilmiştir. İçerik analizi, verilerin kodlanması ve bu süreçte oluşan kategorilerin belirlenmesiyle gerçekleştirilen bir analiz türüdür (Krippendorff, 2004). Veri analiz sürecinde, görüşmelerden elde edilen ses kayıtları araştırmacılar tarafından yazıya aktarıldıktan sonra MAXQDA programına yüklenmiş ve ardından kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlama sürecinde, verilerden türetilen in-vivo kodlar ve yeni kodlar kullanılmış ve benzer olan kodlar bir kategori altında toplanmıştır. Kodlamalar sonucunda belirlenen kategoriler, benzer özelliklerine göre sınıflandırılarak temalar oluşturulmuştur. Bu temalar, frekanslarıyla birlikte MAXQDA programı kullanılarak dışa aktarılmış ve uzman görüşüne sunulmuştur.

Uzman değerlendirmesi sürecinde, kodlama ve tema oluşturma sürecinin güvenilirliğini artırmak amacıyla uzman geri bildirimini doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda, “karakter algısı” teması altında yer alan “Posofluların Özellikleri” kategorisi çıkarılmış ve “karakter algısı” teması, katılımcıların “karakterli” ve “karaktersiz” kavramlarını nasıl algıladıklarını anlamaya yönelik olarak yeniden düzenlenmiştir.

Bu süreçte oluşturulan temalar, çalışmanın amacına ve problem cümlesine uygun olarak belirlenmiş ve analiz edilmiştir. Kodlama ve tema oluşturma süreci, verilerin anlamlı bir şekilde organize edilmesini ve araştırmanın temel sorularına yanıt verecek nitelikte yapılandırılmasını sağlamıştır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla, Lincoln ve Guba'nın (1985) ortaya koyduğu inandırıcılık, aktarılabirlik, güvenilirlik ve doğrulanabilirlik ölçütleri kullanılmıştır. İnandırıcılığı sağlamak için, katılımcılardan elde edilen ses kayıtları yazıya geçirilmiş ve onay almak üzere katılımcılara gönderilmiştir. Aynı zamanda araştırmada, alan yazında yer alan karakter kavramının alt basamakları incelenmiş ve elde edilen bulgular mevcut alan yazınla karşılaştırılarak analiz edilmiştir.

Araştırma, katılımcıların kendi doğal ortamlarında, rahat ve samimi bir şekilde veri sunmalarını sağlamak amacıyla katılımcıların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Güvenilir ve samimi cevaplar elde edebilmek için araştırmacı, görüşmelere önceden giderek dostane bir ortam oluşturmuş ve katılımcıların rahatça görüşlerini ifade edebilmesi için onlara güven vermiştir. Görüşmelere başlamadan önce onam formu okunarak katılımcılardan izin alınmış, ses kaydı yapılması konusunda da açık rızalarına başvurulmuştur.

Elde edilen ses kayıtları, katılımcıların yöresel ağız özelliklerine sadık kalınarak yazıya aktarılmıştır. Transkriptler tamamlandıktan sonra, Posof kültürüne hakim bir akademisyenden uzman görüşü alınarak anlaşılmayan ifadeler revize edilmiştir. Böylelikle, çalışmanın bulgularının hem kültürel doğru bir biçimde yansıtılması hem de güvenilirliği sağlanmıştır.

Transkripsiyon işlemi tamamlandıktan sonra veri kodlamaları gerçekleştirilmiş ve bu kodlamalar uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmandan alınan geri bildirimler doğrultusunda, benzer anlam taşıyan bazı alt kategoriler birleştirilmiştir. Örneğin, “Akrabaların Görevleri” teması altında, akrabaların çocukların karakter eğitimindeki görevlerine ilişkin “koruma” ve “destek” kategorileri başlangıçta ayrı ele alınmışken, uzmanın bu kategorilerin tek bir başlık altında birleştirilmesi önerisi dikkate alınarak “koruma ve destek” adıyla birleştirilmiştir.

Analizler sonucu oluşturulan kodların frekanslarını ve kodlar arası ilişkileri açıklayan, program tarafından oluşturulan görseller (şekiller) de uzman akademisyene gönderilerek kontrol edilmiştir. Uzman, frekans

değerlerinin şekillerde belirtilmesinin gerekli olduğunu ifade etmiş; buna göre, eksik olan şekillere frekans değerleri eklenmiştir. Bulgular sunulurken, yalnızca şekillere değil, aynı zamanda katılımcılardan doğrudan yapılan alıntılara da yer verilerek çalışmanın inandırıcılığı artırılmıştır. Bunların yanı sıra, araştırmacıların Posof'ta doğup bu kültürün içinde büyümeleri, eğitimci olmaları ve bölgenin çocuk yetiştirmeyle ilgili kültürel değerleri tanımaları da araştırmanın geçerliliğini güçlendirmiştir.

3. Bulgular

Bu çalışmada, Posof ailesinin çocuklara yönelik karakter eğitimiyle ilgili görevlerini belirlemek amacıyla, öncelikle katılımcıların karakter kavramına yönelik algıları incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, "Karakter Algısı" teması altında, katılımcıların karakterli ve karaktersiz kişi kodlamalarına yer verilmiştir. Bu tanımlamalar, çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturmakta ve karakter kavramının farklı boyutlarını ortaya koymak açısından önemli bir temel sunmaktadır.

Karakter algısının yanı sıra, "Aile İçi Roller" teması altında aile üyelerinin çocukların karakter eğitimine yönelik görevleri ayrı kategorilerde ele alınarak analiz edilmiştir. Her bir aile üyesinin çocuğun karakter eğitimindeki görevleri belirlenmiş ve bu görevler, çalışmanın kodlama süreci ile ilişkilendirilerek incelenmiştir. Kodlama sürecine ilişkin örnekler Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2

Örnek Kod Rehberi

Tema	Kategori	Kod
Karakter Algısı	Karakterli	Dürüst, erdemli, hırsızlık yapmayan, vatansever, namuslu, mert, güvenilir, şerefli.
	Karaktersiz	Namusu olmayan insan, yalan söyleyen, büyük sözü dinlemeyen, hırsız, sözünde durmayan, zulmeden.
Aile İçi Roller	Annenin Görevi	Temel bakım, sorumluluk verme, nasihat ve uyarı, dini bilgi öğretme, özgüvenini geliştirme, duygusal ihtiyaçlarını karşılama
	Babanın Görevi	Disiplini sağlama, rol modeli olma, öğretme ve yol gösterme, kültürel değerleri aktarma, ailenin geçimini sağlama, görev verme
	Ağabey ve Ablanın Görevi	Sorumluluk, koruma ve güven aşılama, yardım ve destek sağlama, farkındalık kazandırma
	Dede ve Ninenin Görevi	Bakım ve terbiyesi, kültürel değerleri aktarma, duygusal ihtiyaçlarını karşılama, cesaret kazandırma, dürüstlük kazandırma, empati kazandırma
	Akrabaların Görevi	Destek ve koruma sağlama, rehberlik etme, toplumsal değerleri öğretme, güven duygusu kazandırma, saygı ve onur

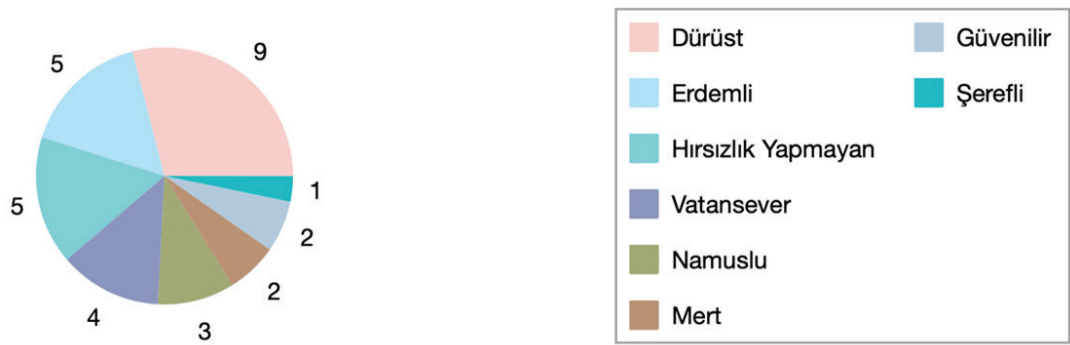
Tablo 2'de görüldüğü gibi, katılımcıların karakter algısı karakterli ve onun karşıtı olan karaktersiz kavramına ilişkin görüşleri ile ortaya konmuştur. Aile içi roller kapsamında her bir aile üyesinin çocukların karakter gelişimine katkıda bulunduğu çeşitli görevler tanımlanmıştır. Bu görevler, çocukların karakter eğitimine destek olmayı amaçlayan farklı rollerle ilişkilendirilmiştir. Katılımcıların karakter algısı etnopedagojik materyallerle de tutarlıdır. Posof folklorundaki atasözü, deyim, masal, efsane gibi

materyaller Tablo 2’de belirlenen nitelikleri desteklemektedir (Kaftancıoğlu, 1973; Gündoğdu, 2017; Çınar, 2023).

Katılımcıların yetişmiş oldukları Posof kültürü içerisinde karakter kavramını nasıl algıladıklarını anlamak amacıyla yapılan analizde, elde edilen alt kodların dağılımı Şekil 1’de görselleştirilmiştir. Bu analiz, katılımcıların karakterle ilişkilendirdikleri değerlerin kültürel arka planları çerçevesinde nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların karaktere attıkları değerlerin, içinde buldukları kültürel bağlamın etkisiyle nasıl biçimlendiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, Posof kültürünün katılımcıların karakter algısına hangi değerler üzerinden katkıda bulunduğu daha net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Şekil 1

Karakterli Kişi Algısının Kodlara Göre Dağılımı

Şekil 1’de görüldüğü üzere, Posof kültüründe yetişmiş katılımcıların “karakterli” kişi tanımları frekanslarıyla birlikte sunulmuştur. Bu frekanslar incelendiğinde, katılımcıların karakterli kişiyi tanımlarken en çok dürüstlük özelliğine vurgu yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu durum, Posof kültüründe dürüstlüğün en temel karakter özelliği olarak öne çıktığını göstermektedir. Dürüstlükten sonra, erdemli ve hırsızlık yapmayan kişiler de karakterli olarak değerlendirilmiş, bu bağlamda karakterli olmanın toplumsal normlara uygun bir yaşam sürmek olarak tanımlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bunun yanı sıra, vatansever, namuslu, mert, güvenilir ve şerefli gibi kodların da karakterli kişi tanımlarında yer aldığı, Posof kültüründe karakterli bireyi tanımlarken kullanılan önemli unsurlar olduğu görülmüştür. Katılımcıların karakterli kişiyi tanımlamalarının ardından, zıddı olan karaktersiz kişiye yönelik tanımlarına ise Şekil 2’de yer verilmiştir. Bu, karakter algısının iki uç noktası üzerinden daha bütüncül bir anlayışa ulaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Şekil 2

Karaktersiz Kişi Algısının Kodlara Göre Dağılımı

Katılımcılara Şekil 2’ de yer verilen karakersiz kavramı sorulduğunda, çoğunluğun karakterli birey için belirttikleri niteliklerin zıddını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların karakersiz kişiyi tanımlarken hırsızlık yapan kişileri en sık vurguladıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra, yalan söyleyen, büyüklerin sözünü dinlemeyen, namusuna sahip çıkmayan, sözünde durmayan ve güçsüzlere zulmeden kişiler de karakersiz olarak tanımlanmıştır. Bu bulgular, katılımcıların karakersizliği ahlaki ve toplumsal normlara aykırı davranışlarla ilişkilendirdiklerini göstermektedir.

Aile İçi Roller Temasının altında yer alan kategoriler, Posof kültüründe çocuğun karakter eğitiminde etkisi olan aile bireyleri ve akrabaların çocuğun karakter eğitimi hususundaki görevlerini ifade etmektedir. Bu kategoriler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Aile İçi Roller Temasına Ait Kategorilerinin Kodlama Matrisi

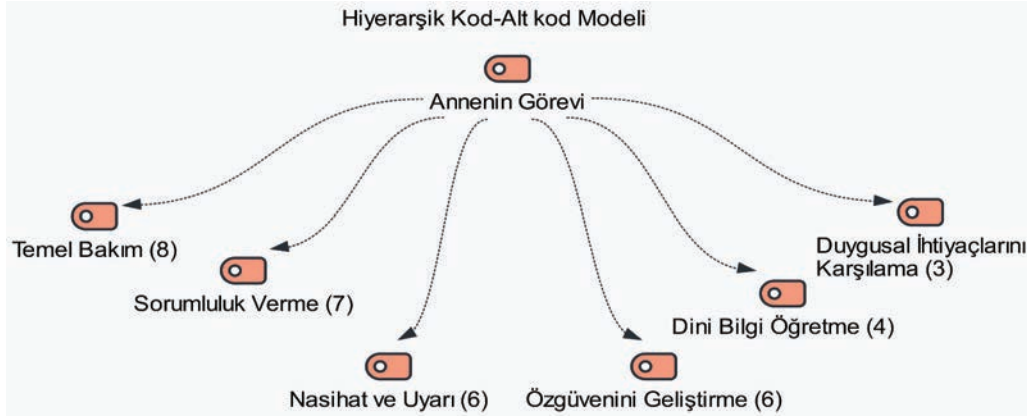
Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	TOPL...
▼ AILE İÇİ ROLLER								0
> Annenin Görevi	●	●	●	●	●	●	●	34
> Dede ve Ninenin Görevi	●	●	●	●	●	●	●	27
> Babanın Görevi	●	●	●	●	●	●	●	26
> Ağabey ve Ablanın Görevi	●	●	●	●	●	●	●	18
> Akrabaların Görevi	●	●	●	●	●	●	●	17
Σ TOPLAM	17	13	14	13	15	31	19	122

Tablo 3’te sunulan aile içi roller teması, Posof kültüründe çocukların karakter eğitiminde aile üyelerinin rollerine dair katılımcı görüşlerini yansıtmaktadır. Frekans analizine göre, katılımcıların en fazla vurguladığı aile üyesi 34 frekans değeri ile anne olup, anne figürünün çocukların karakter gelişiminde en etkili kişi olduğu ifade edilmiştir. Bunu 27 frekans değeri ile dede ve ninenin izlediği görülmektedir. Dede ve ninenin ardından baba da katılımcıların gözünde çocuğun karakter gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Aynı şekilde, ağabey ve ablaların da çocukların karakter eğitiminde etkin bir rol oynadığı görülmüştür. Akrabalar, 17 frekans değeriyle çocuklar üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu ancak bu etkinin diğer aile üyelerine kıyasla daha az olduğu görülmüştür.

Bu bulgu, çocuğun karakter eğitiminde merkezi bir rolün anneye ait olduğunu ortaya koyarken, dede ve ninenin de anne sonrasında önemli görevler üstlendiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda diğer aile üyeleri ve akrabaların da bu sürece anlamlı katkılar sunduğu anlaşılmaktadır. Aile içi rollerin kategorilere ayrılması ve her bir role ait kodların hiyerarşik olarak sıralanması, aile üyelerinin çocuğun karakter eğitimindeki rollerini net bir biçimde tanımlamak için önemlidir. Bu bağlamda, öncelikli olarak annenin hiyerarşik kod-alt kod modeline Şekil 3’te yer verilmiştir.

Şekil 3

Annenin Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

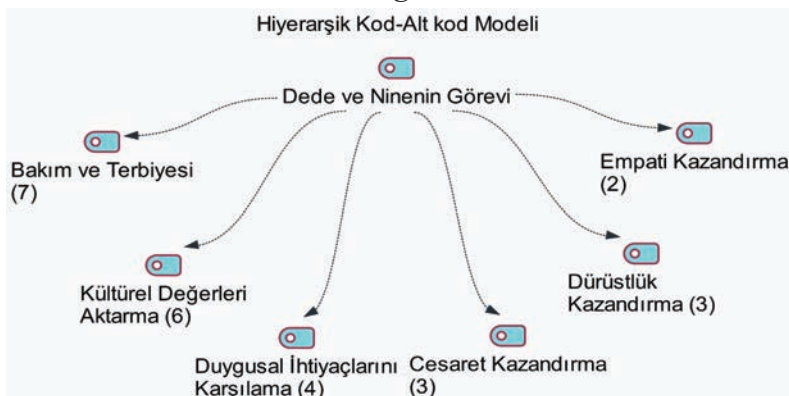

Şekil 3'te görüldüğü üzere, annenin çocukların temel bakımı ile ilgilenme, sorumluluk verme, nasihat ve uyarıda bulunma, özgüvenini geliştirme, dini bilgi öğretme ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama gibi görevlerine katılımcılar tarafından yer verilmiştir. Bu görevler, karakter eğitimi sürecinin temel taşlarını oluşturarak çocukların bireysel ve toplumsal sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmelerine olanak tanıyabileceği düşünülmektedir. Özellikle çocuklara sorumluluk vererek onların sorumluluk bilinci ile yetişmesi ve bu sorumluluklar esnasında da özgüvenini zedelemeyen bunu yapmaya çalıştıkları görülmüştür. K1 kodlu katılımcı bu durumu “...Ben annesi olarak çocuklarıma yaparsın edersin derdim, sen bunun yapabileceğini biliyordun niye yapmadın derdim. Mesela çocuğa peynir yapmayı öğretirken dur ziyan edecen demezdim yaparsın yapa yapa öğrenirsin diye yüreklendirirdim” şeklinde ifade etmiştir.

Annelerin çocuklara sorumluluk vermesi ve buna paralel özgüvenlerini geliştirmesinin yanında karakterinin şekillenmesinde nasihat ve uyarılara başvurduğu ifade edilmiştir. Bu durumu K4 katılımcı “Annem diyordu kimsenin malında gözüz olmasın kimseye zarar vermeyin sükütce gidin gelin kimseye bulaşmayın diye uyarırdı.” şeklinde açıklamıştır. Nasihat ve uyarının yanı sıra katılımcılar tarafından annelerin çocuklara dini bilgiler öğrettiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda “...Annemle ocakta otururduk bana namaz surelerini öğretirdi (K4) katılımcının ifade ettiği üzere Posof kültüründe anneler çocuklara dini bilgileri öğretmek ahlaki yönlerini geliştirilmeye çalıştıkları görülmüştür. Çocuğun karakter gelişiminde bir diğer etkiye sahip olan dede ve ninenin görevleri ise Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4

Dede ve Ninenin Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 4’te görüldüğü üzere, Posof kültüründe dede ve nine, çocuğun karakter gelişiminde önemli görevler üstlenmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre, dede ve ninenin, çocuğun temel bakımının yapılması, kültürel değerlerin aktarılması ve duygusal ihtiyaçların karşılanması gibi görevleri, çocuğun karakter gelişimine yapılan alan yazına uyumlu önemli katkılar sunmaktadır. Aynı zamanda doğrudan karakteri üzerinde de cesaret, dürüstlük ve empati kazandırma gibi görevleri üstlendiği görülmektedir.

Dede, soyun en büyüğü olarak aile başkanıdır; liderlik ve rehberlik eder. Katılımcıların ifadelerine göre, dede, çocuğun bakım ve terbiyesinden sorumlu olup, bu sorumluluğunu sevgi ve şefkat dolu bir yaklaşımla yerine getirmektedir. Bu durumu K7 kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: “*Baba genelde işte güçte olurdu ve dede evde torunlarını kucağında evladı gibi büyütürdü.*” Bu ifade, dedenin, anne ve babanın ev dışında olduğu durumlarda çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak aile içinde tamamlayıcı bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Dede ve ninenin çocuklara kültürel değerleri aktarma görevini de karakter eğitimi noktasında dedenin üstlendiği görülmüştür. K1 kodlu katılımcı bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır: “*Bana dedem hikayeler anlatırdı, kendi yaşadıklarını anlatırdı; ben de torunlarıma anlatırdım. Anlattıkları hikayelerden dersler çıkarmamızı beklerdi; dedem, kendi yaşadıklarını da anlatarak ‘Bak, biz doğru yolda olarak, çalmadan çurpmadan bugüne geldik’ diye söyler, bizleri de doğruya sevk ederdi.*” Bu ifade, dedenin çocuklara dürüstlük, adalet ve doğruluk gibi değerleri örnek olaylarla aktardığını ve bu yolla onların ahlaki gelişimlerine katkı sağlayarak karakterlerinin bu yönde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular Türk kültürüyle uyumludur. Aksakallar toplumun birlik ve dirliğini sağlarlar. “Gençlere danışmanlık yapar onlara tecrübelerini anlatıp yol gösterirler. (...) Bir mecliste söz hakkı öncelikle aksakala aittir. Bir yere gidildiği zaman önce o toplumdaki aksakal ziyaret edilmeli, ona saygı gösterilmelidir” (Kabaklı Çimen, 2008, s. 163). Benzer töreyi Ahıska halkı da sürdürmektedir (Hacıoğlu, 2009).

K7 kodlu katılımcı ise, ninenin masallar aracılığıyla doğruluk gibi değerleri çocuklara aktardığını “*Bizim orada yatmadan evvel benim nenem masal anlatırdı. Başlardı anlatmaya ve doğruluktan bahsederdi masallarda...*” ifadesiyle dile getirmiştir. Benzer şekilde, K6 kodlu katılımcının “*...nineler torunlarına dini bilgi ve adetleri ve aile tarihini öğretir, aile ve toplumda geleneklerin korunmasını sağlardı*” ifadesi, ninenin kültürel değerlerin yanı sıra dini bilgi ve aile geleneklerinin aktarımındaki katkısını vurgulamaktadır.

Dede, aynı zamanda çocuklara görevler vererek onların sorumluluk bilincini geliştiren bir rol de üstlenmiştir. K7 kodlu katılımcı, dedenin bu yönünü şu şekilde açıklamıştır: “*İyi ot yerini bileceksin, ineklerin karınlarını iyi doyuracaksın; akşam geldiğinde dedem bunlara bakardı. Eyi otlatmışsınız ya da hayvanları susuz bırakmışsınız diye bize söylerdi. Dedem bakınca onları toprax sizin başsıza, eyi otlatmamışsınız ya da aferin çok eyi doydurmuşsunuz derdi.*” İş değerlendirme eylemi, dedenin çocukların sorumluluk bilinci kazanmasına katkı sağladığını ve görevlerin takibini yaparak çocuklara disiplin kazandırdığını göstermektedir. Posof’ta yapılan başka bir araştırmada, ev hayvanlarının âdeta hane halkından sayıldığı, onların da “can” taşıdığı ve kendilerini ifade edemediği için onlarla empati kurmak ve bir emanetmişçesine iyi davranmak gerektiğinin telkin edildiği aktarılmaktadır (Çınar, 2023: 149).

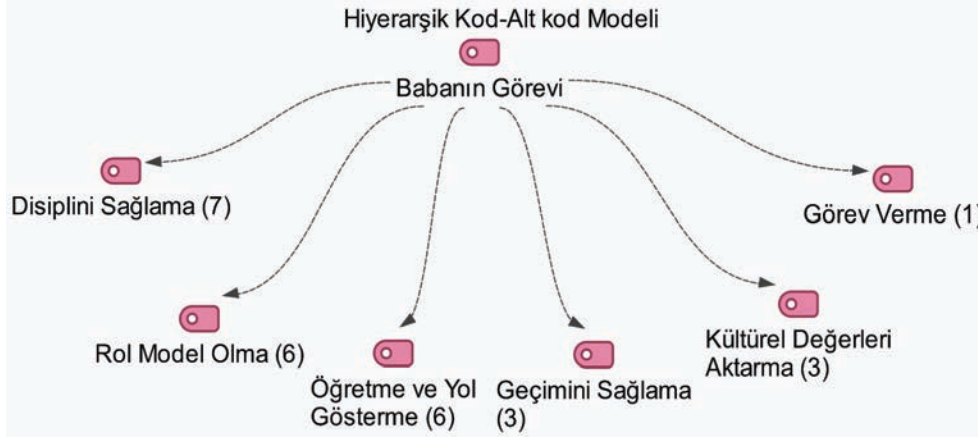
Son olarak, ninenin dürüstlük öğretimi konusunda da önemli bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. K1 kodlu katılımcının ifadesiyle, “*Çocuklarıma ise neneleri devamlı öğüt öğretirdi, onlara yanlış yaptıklarında kızar, doğruları anlatırdı.*” Bu açıklama, ninenin birlikte yaşadıkları evde çocukların karakter gelişiminde dürüstlüğü ön plana çıkarmaya yönelik öğütler verdiğini ve onları doğruya yönlendirdiğini ortaya

koymaktadır. Katılımcılar tarafından da ifade edildiği üzere çoğunlukla dışarıda işte olan baba, dede ve ninenin ardından çocuğun karakteri üzerindeki etkiye sahip kişi olarak değerlendirilmiştir. Babanın görevi kategorisinin hiyerarşik kod-alt kod modeline ise Şekil 5’ te yer verilmiştir.

Şekil 5

Babanın Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 5’te gösterildiği gibi katılımcılara babanın görevi sorulduğunda, baba figürünün öncelikli olarak disiplin ve otorite ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Bu bağlamda, babanın çocuğun karakter gelişiminde disiplin sağlayan ve sınırları belirleyen bir rol üstlendiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda baba, çocuklara öğretici ve yol gösterici bir figür olarak tanımlanmış, özellikle kendi hayatında yaşadığı deneyimleri anlatarak kıssadan hisseler yoluyla çocukların karakteri üzerinde önemli bir etki yarattığı belirtilmiştir.

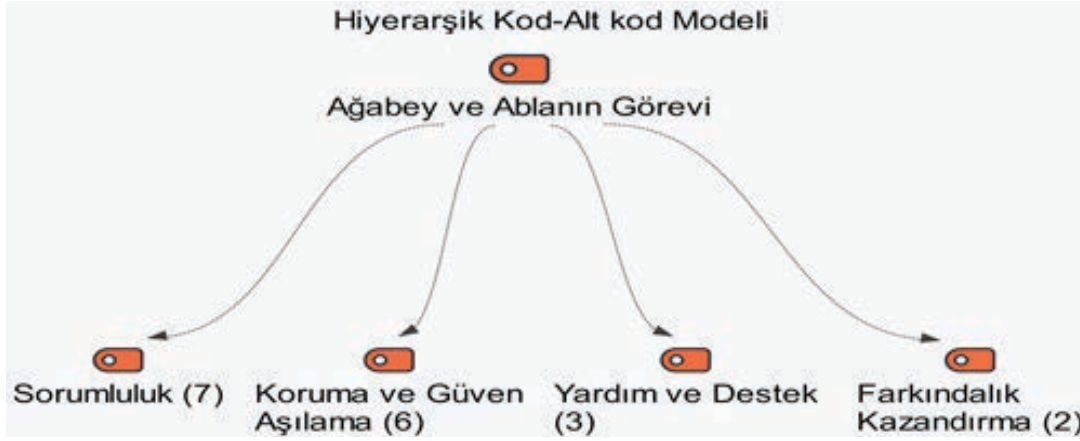
Bu duruma ilişkin olarak K5 kodlu katılımcı, babasının verdiği hayat derslerine şu şekilde örnek vermiştir: “Bir gün babamla arkadaşlarıyla ava çıkmışlar ve babam bir domuzu avlamış. Sonradan fark etmişler ki avladıkları domuzun 6 tane yavrusu varmış. Biz 6 kardeşiz ve annemiz erkenden öldü, hepimiz ufak yaşta öksüz kaldık. Babam bize işte siz de o yavrular gibi kaldınız diye anlatırdı. Çok pişman olduğunu ve kötü bir şey yaparsak bize bir şekilde geri döneceğini söylerdi. Yine bir gün babam atına helal olmayan bir arpadan yedirdiğini ve o atın çatlayarak öldüğünü, bunun sebebinin de helal olmayan arpa yemiş olmasına bağlayarak anlatırdı. Ben de bunları çocuklarıma, şimdi de torunlarıma anlatıyorum.” Katılımcının bu ifadeleri, babanın çocuklarına empati, merhamet, helal-haram bilinci gibi ahlaki ve manevi değerleri öğretme konusunda önemli bir rol üstlendiğini bu durumun onların karakterine yön vermede etkili olduğunu göstermiştir.

Eski Türk aile yapısında babanın rolünün ailenin geçimini sağlamak ve aileyi korumak olduğu kaydedilmektedir. Erkek, çocukları yetiştirmek ve zamanı geldiğinde evlendirmekle de sorumludur. Çocuklar konusunda bir uzmanlaşmanın olduğu da dikkati çekmektedir: Baba özellikle oğullarını yetiştirirken, anne kız çocuğunun yetiştirilmesinden sorumludur (Kurtoğlu, 2019). Bu hususta Posof’ta yapılmış bir araştırmaya rastlanmamakla birlikte, aynı kültürün paydaşı olan Artvin-Şavşat ve Ahıska Türklerinde ana babanın kız ve oğlan çocuklarının yetiştirilmesinde görevlerinin farklılaştığına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır (Tokdemir, 2012; Çınar, 2023).

Babanın ardından çocukların karakter eğitiminde etkiye sahip olan ağabey ve abla bir başka ifadeyle büyük kardeşler de çocuğun karakteri üzerinde onlara sorumluluk kazandırma, koruma ve güven aşılama, yardım ve destek sağlama, farkındalık kazandırma gibi roller üstlendiği görülmüştür. Ağabey ve ablanın çocukların karakter eğitimindeki görevleri ise Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6

Ağabey ve Ablanın Görevleri Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 6'da gösterildiği üzere, Posof kültüründe ağabey ve ablanın, küçük kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenme, onları koruma ve güvende hissetmelerini sağlama gibi görevleri bulunmaktadır. K4 kodlu katılımcı, bu durumu “*Büyük çocuklara genellikle daha fazla vazife verilir; ayrıca büyük çocuklar küçük çocuktan da mesul tutulurdu. Onun başına bir iş geldiğinde, kardeşine niye sahip çıkmadın diye kızarlardı.*” şeklinde ifade etmiştir. Bu ifade, Posof kültüründe büyük kardeşlerin, küçük kardeşlerin güvenliği ve korunmasından sorumlu tutulduğunu ve bu sorumluluğun bir kültürel norm olarak kabul edildiğini göstermektedir. Posof'taki geleneksel kültür büyüklerin ve erkeklerin üstün tutulduğu bir sıradizine (hiyerarşiye) dayalıdır. Danışma olmakla birlikte, son söz yaşça büyük olanındır. Bunu destekleyen etnopedagojik materyallerden atasözleri çok açıktır: “Büyük sözü tutmayan uluya uluya kalır.”, “Büyüksüz evde bereket olmaz.” ve “Büyüğünü tanımayan Allah'ını da tanımaz.” (Çınar, 2023, s. 43).

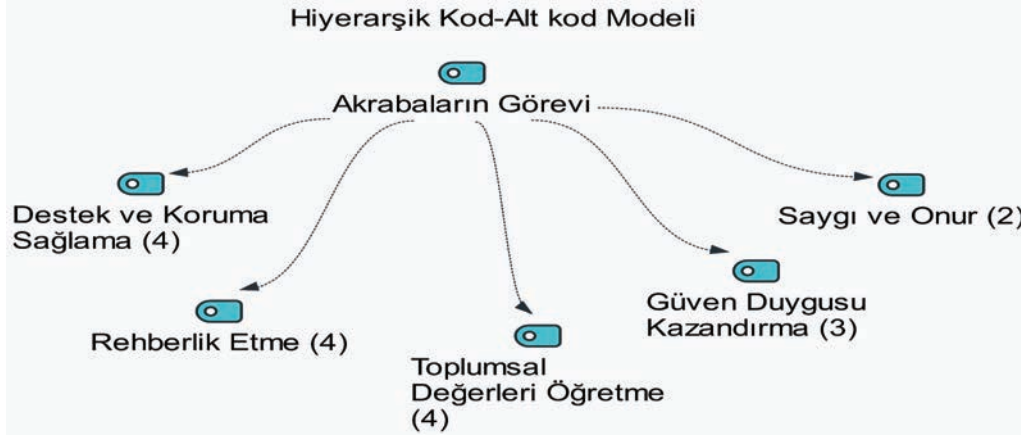
K2 ve K3 kodlu katılımcılar da büyük kardeşin küçük kardeşi korumasına ilişkin benzer örnekler sunmuşlardır. K3 kodlu katılımcı, kendi deneyimini “...Küskü ile ot taşırken ağır kısmını kendime alırdım, kardeşime küsküleri uzatarak daha hafif bir yük taşımasını sağladım” şeklinde ifade ederken, K2 kodlu katılımcı ise benzer bir durumu “*Çocuklarımdan büyük abla olan küçük olanı korur; ot taşırken kardeşine daha az yük binsin diye küsküyü sonuna kadar iterdi*” diyerek açıklamıştır. Her iki katılımcının da aynı türden örnekle durumu açıklamaları, Posof kültüründe büyük kardeşlerin küçük kardeşler üzerindeki koruyucu rolünü güçlendiren önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Kardeşlerin aynı zamanda kendi yaşadıkları ve pişman olduğu konularda veyahut anne babası ile ilgili durumlarda dahi kardeşlerini uyarıcı bir görev üstlendiği ifade edilmiştir. Farkındalık kazandırma kodu ile birleştirilen bu durumu K2 kodlu katılımcı “*Büyük çocuk annesinin farkında olmadığı şeyleri de kardeşlerine işlerdi mesela bana böyle yaptılar böyle oldum ama siz olmayın diye söylerdi.*” şeklinde ifade etmiştir.

Anne, baba, dede ve ninenin dışında, çocukların karakter eğitimine katkı sağlayan diğer aile üyeleri ve akrabalara da çeşitli görevler atfedilmektedir. Bu bağlamda, çocukların karakter eğitiminde rol oynayan diğer aile üyelerinin görevleri, Şekil 7’de akrabaların görevleri kategorisinde birleştirilerek gösterilmiştir.

Şekil 7

Akrabaların Görevi Kategorisi Altında Bulunan Kodların Gösterimi

Şekil 7’de gösterildiği gibi, Posof kültüründe akrabaların çocukların karakter gelişiminde önemli bir rol oynadığı ve özellikle toplumsal değerleri öğretme, güven duygusu kazandırma, saygı ve onur kazandırma ile rehberlik etme konularında etkili oldukları belirtilmiştir.

Posof aile yapısı baba soyuna dayalıdır. Bu bakımdan baba soyunun akrabaları çocuk yetiştirmede öne çıkar. Posof’ta baba soyundan akrabalar dede (babanın babası), nine (babanın annesi), emi (babanın kardeşi), bibi (babanın bacısı) emi oğlu ve emi kızı. Ana tarafından akrabalar da (kaynana, kaynata, dayı, hala ve çocukları) çocuğun eğitimine katkıda bulunur ancak çocuk baba evinde olduğu için baba tarafı daha etkilidir.

Akrabalar, çocukları yanlış davranışlardan uzaklaştırarak toplumsal normları öğreten kişiler olarak görülmektedir. Bu durumu K1 kodlu katılımcı şu şekilde özetlemiştir. “Amcaları, halaları çocuklarımın üzerinde etkiye sahipti. Onlara yol gösterir; ‘Gel benim yanımda dur, şunu öğren, bunu öğren’ derdi; dışarda yanlış bir çocuğun yanında görse alır eve getirir, yeri gelir kızmaya hakkı vardır” diyerek, akrabaların çocukların davranışlarını şekillendirmede aktif bir rol üstlendiğini belirtmiştir.

Benzer şekilde, K6 kodlu katılımcı, “Akrabalar çocuklara yardım, destek ve koruma sağlar. Onlara rehberlik eder. Ana babasının gözünden kaçan hususlarda çocukları eğitir. Çocuklara yalnız bir aile olmadıklarını göstererek güven duygusu verirler. Akrabaları olan çocuklar dünyada yalnız olmadıklarını fark eder; özgüven içinde ileri hamleler yapma gücü bulurlar” diyerek, akrabaların yalnızca toplumsal değerleri öğretmekle kalmayıp, aynı zamanda çocuklara güven sağlayarak onların öz güven gelişimine katkıda bulduklarını ifade etmiştir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Eğitim antropolojisi, eğitim olgusunun tarihten önceki çağlardan beri devam ettiğini ortaya koymuştur. Okul eğitimi ise yazının bulunuşundan sonraki bilinen zamanlara aittir ve eğitim tarihi bilimi bu dönemdeki gelişmeleri ortaya koymaktadır. Okullarda insanın sınırlı yönleri eğitilmektedir üstelik bu eğitim de ailede edinilen eğitimin üstüne yapılandırılmaktadır. Bu süreç içinde eğitim açısından ihmal

edilen konu, okul dışında yapılan ve asıl yükü taşıyan informal eğitimidir. Çocukların aile ve toplum içinde, toplumun kendi eğitim bilgi birikimiyle, ailenin ve toplumun mükemmel (kâmil, ideal) insan tipine göre yetiştirilmesi bu informal eğitimin kapsamındadır.

İnformal eğitim gelişigüzel ve kendiliğinden olan bir eğitim değil; etnopedagoji ve etnoandragoji içeriklidir (Çınar, 2024, s. 3-9). Etnopedagoji, bir toplumun tarihin derinliklerinden beri getirdiği deneyim birikimiyle kendi ideal insanın elde etme çabasıdır. Bu eğitimle çocukların duyuşsal, devinişsel, bilişsel ve toplumsal yetenekleri açığa çıkarılır ve eğitilir. Etnopedagojinin yüzyıllar içinde geliştirdiği kendi eğitim felsefesi, amaçları, müfredatı, araçları, öğretim yöntemleri (etnodidaktik) vardır. Bunların incelenmesi ve okul programlarına yansıtılması hem toplumun deneyim birikiminden yararlanma hem de eğitimin millî olmasının gerekçelerindedir (Çınar, 2023b).

Bu etnopedagoji araştırması, özgün bir kültür bölgesi olan Posof'ta çocuklara yapılan karakter eğitimine odaklanmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular etnopedagojinin en önemli kaynağı olan ve Gündoğdu (2017) ve Çınar (2023) tarafından saptanan bölge folkloru materyalleriyle tutarlıdır. Bu tutarlığın yakın bölgedeki Nahçıvan etnopedagojisiyle de uyumlu olduğu dikkati çekmektedir (İsrafiloğlu, 1996).

Araştırmada çocuklara karakter eğitimi verme sorumluluğunda annenin öne çıktığı görülmektedir. Özellikle ilk yaşlarda çocuğa en yakın kişi olarak annenin eğitim sorumluluğunun yüksek olması beklenen bir durumdur. Anne, çocuk yetiştirmenin merkezinde yer almaktadır. Luby ve diğerlerinin (2012) yaptıkları çalışmada çocuklara anne desteğinin sağlanması çocukların sağlıklı beyin gelişimleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, uyum becerilerini artırarak stresle başa çıkma becerilerini daha kolay hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Annenin çocuk bakımında ve doğal olarak karakter eğitiminde yüksek sorumluluğunun olması, onu âdeta kutsal bir konuma taşır. Türklerde “ana” olmak değerli özelliktir. Ana olan kadının statüsü yükselmektedir. Eröz (2000, s. 18), “eski Türklerde çocuk sevgisi fazladır, bir kadının birden çok çocuk sahibi olması onun itibarını artırır.” demektedir. “Çocuk için anneden değerli kimse yoktur. Türk milletinde anne ve anne sütü kutsaldır. Ağ südü doya doya emziren anne güzeldir, saygıdeğerdir.” (Kabakçı Çimen, 2008, s. 154). Dede Korkut öykülerinde de kadının ailedeki konumunun yüksek olduğu görülür (Çınar, 2024). Kafkasya’da bir Kıpçak toplumu olan Nogayların etnopedagojisi üzerine yayınlar yapan Kereytov (2020: 187) da, “Tüm halklar gibi Nogay halkı da anayı en üst derecede sayıyor ve ona değer veriyor.” saptamasını yapar. Posof ailesinde annenin öne çıkması bu kültürel niteliklerle uyumludur. Türk kültüründe kadının anne olarak bakım görevi, çocukların büyümeye başlamasıyla birlikte azalmakta, anne esas olarak kız çocuklarının yetiştirilmesi görevini üstlenmeye başlamaktadır (Kurtoğlu, 2019). Görüşme ve gözlemler de bunun devam ettiğini göstermektedir.

Sevgi ve şefkat, çocukların karakter gelişiminde empati, duygusal dayanıklılık ve özgüvenin güçlenmesi gibi olumlu etkiler yaratmaktadır (Yolcu, 2022). Posof kültüründe dede ve ninenin çocuğun karakteri üzerinde baskın bir rol üstlendiği ve bu rolü sevgi bağı aracılığıyla güçlendirdikleri görülmektedir. Alabay ve Ersal’ın (2022) araştırmalarına göre, farklı etnik köken ve koşullara rağmen büyükannelerle ilgili ortak olarak erişilen bulgu, sevgi bağının güçlü etkisidir. Dede ve ninelerin sağladığı bu duygusal destek, çocukların aile içinde güvenli bağlar kurmasına ve sosyal ilişkilerde empati ve dayanıklılık gibi karakter özelliklerini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Hossain ve Shipman’ın (2009) Meksikalı göçmen ailelerle yaptıkları çalışmada, geniş aile yapısı içinde dede ve ninelerin çocukların sosyal gelişimine anlamlı bir destek sundukları ve güçlü aile bağlarının çocukların gelişiminde önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, geniş aile üyelerinin sağladığı duygusal ve sosyal desteğin çocukların karakter gelişiminde merkezi bir öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dede ve nine ile kurulan sıcak ve yakın ilişki, çocukların kültürel değerlerle içselleşmiş bir biçimde yetişmesine katkı sağlayarak onları toplumsal değerlere bağlı ve saygılı bireyler olarak yetiştirmektedir. Bu tür ilişki, Posof kültüründe kuşaklar arası bağı güçlendirmekte ve çocukların duygusal ve sosyal gelişimine önemli katkı sunmaktadır. Attar-Schwartz ve diğerleri (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, büyükanne ve büyükbabanın (dede ve nine) çocuk üzerindeki etkisi incelenmiş; anne ve babasıyla yetişen çocukla karşılaştırıldığında, dede ve nineye sahip olan çocukların sosyal ilişkilerini daha iyi kurdukları ve daha uyumlu oldukları belirlenmiştir.

Türkiye gibi uzun yıllar ataerkil yapının etkisi altında kalan bir ülkede, baba rolü genellikle ailenin geçimini sağlayan kişi olarak tanımlanmakta ve bu durum, çekirdek aile yapılarında çocukla ilgili birçok sorumluluğun annenin üzerinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Posof kültüründe ataerkil düzenin devam etmesine karşın, çocuk üzerinde sadece anne ve babanın değil, aynı zamanda dede ve nine gibi aile büyüklerinin de önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Aynı evi paylaşan dede ve nineler, çocukların karakter gelişiminde destekleyici ve tamamlayıcı roller üstlenmektedir.

Posof kültüründe ataerkil yapı, sevgi ve saygıya dayalı bir hiyerarşik düzen içinde benimsenmiştir. Bu yapıda, küçük çocukların büyüklerine saygı göstermesi temel bir değer olarak kabul edilirken, ağabey ve ablalar da küçük kardeşlerin sorumluluklarını üstlenen, onları koruyan ve destek sunan bireyler olarak öne çıkmaktadır. Geleneksel kültürde evde kızlar annelerinin, oğlanlar ise babalarının işlerine yardım eder, onların rollerini tamamlardı (Kurtoğlu, 2019, s. 29). Bu bakımdan, ağabey ve ablaların küçük kardeşleri söz konusu olunca anne ve baba rolü üstlenmeleri şaşırtıcı sayılmaz.

Bu çalışmanın bir diğer bulgusu, Posof kültüründe çocuğun karakter gelişiminde aile içi rollerin birbirini tamamlayıcı bir yapıya sahip olduğudur. Örneğin, çocuğun bakım ve terbiye süreçlerinde dede ve ninenin annenin sorumluluklarını paylaşarak destek sağladığı görülmektedir. Benzer şekilde, büyük kardeşlerin, özellikle ablaların, küçük kardeşlerin temel bakım ihtiyaçlarını karşılamada rol üstlendikleri görülmektedir. Bu durum, Bengtson'un (2001) "akrabalık ağı" kavramıyla tanımladığı aile içi destek mekanizması ile örtüşmektedir. Aile üyelerinin, ebeveynlerin yetersiz kaldığı durumlarda çocuğun bakımına dahil olması, aile içinde sorumlulukların paylaşıldığı ve destekleyici bir yapının oluştuğunu göstermektedir. Bu destek mekanizması, aile üyelerinin birbirlerinin yüklerini paylaşarak çocuğun karakter gelişiminde güçlü bir dayanışma sağladığını ve bireyin toplumsal değerlere bağlı, sorumluluk sahibi bir birey olarak yetişmesine katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları farklı kültür bölgelerinde de yapılarak ulaşılan sonuçlar ve onları destekleyen folklor malzemesi ders programlarına aktarılmalıdır. Araştırmanın bulgularına göre üç kuşağın bir arada bulunduğu geniş aile yapısı, çocukların karakter gelişimine olumlu katkılar yapmaktadır. Bu bağlamda, geniş aile yapılarının sosyal politikalarla desteklenmesi, çocukların güçlü aile bağları kurarak güven, saygı ve sorumluluk gibi karakter özelliklerini daha iyi içselleştirmelerine olanak tanıyabilir. Bu çalışmada, 60 yaş ve üzerindeki katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, 30 yaş civarındaki bireylerin çocukluk deneyimlerine de odaklanılması önerilmektedir. Bu tür bir karşılaştırma, Posof kültüründe verilen karakter eğitiminin kuşaklar arasında nasıl bir süreklilik veya değişim gösterdiğine dair önemli bilgiler sunacaktır.

Extended Abstract

The importance of the role of the family in the character education of the child was focused on this ethnopedagogical research. Based on the idea that a child's character is shaped by the family environment

and the ethnocultural environment, that how shaping process works was investigated.

Problem: The aim of the research is to examine the character education of families in Posof district of Ardahan for children. Character consists of virtuous behaviors shaped by environmental factors. Character education aims to ensure social cohesion of individuals by encouraging ethical values. Since character education has similarities with values education, it is stated to be an important tool for the protection of social peace. The question to be answered is the following: How do the conscious educational actions of family members and close relatives, who are the people closest to the child, and the ethnocultural system in the environment influence the development of character in children through folklore?

Method: In the study, the duties of family members in character education in Posof culture and the effect of folk culture on this process were examined. With a qualitative research approach, the opinions and experiences of individuals who grew up in Posof were utilized. Participants were selected by criterion sampling technique from purposeful sampling methods. In this study, being middle-aged and above middle-aged and being experienced parents in raising children were selected as criteria. The seven participants had raised their own children and some of them also had grandchildren. The participants grew up in a traditional extended family, with grandparents in the family as they were growing up. They participated in the research voluntarily. They are satisfied with the children they have raised. Participants shared their views on understanding the impact of family and folklore on character education. Ethical principles were followed in the research. The participants' pseudonyms were used instead of their names. Data were obtained during semi-structured interviews. The interviews were audio recorded and then transcribed. The data were transferred to MAXQDA software and content analyzed. In order to keep the validity and reliability of the research high, experts were consulted in the preparation of the questions. Long-term interaction with the participants was conducted. The written version of the interview was analyzed after it was confirmed by the interviewees. Interviews were conducted by two researchers to prevent biases from being reflected in the research. Direct quotations were included. The data obtained were interpreted by making connections with the literature. All interview records and documents were archived as proof of reliability.

Findings: In this study, it is aimed to understand the character education of children in Posof culture in order to raise children with strong character. For this purpose, the roles of family members in Posof culture in the character education of children were examined. The roles of elders such as parents, older siblings, older sisters, grandparents and relatives of the child in the character acquisition of the child were analyzed based on the data obtained from the participants. As a result of the analysis, the participants' understanding of the concept of character was determined by making a distinction between characterized and characterless. They defined honest people as virtuous, non-stealing, patriotic, honorable (chaste), chivalrous, and trustworthy individuals. As a counter value, they portrayed people without character as dishonest, liars, those who oppose the authority of their elders, thieves, untrustworthy and cruel. The roles of the mother, father, older brothers and sisters, grandparents and relatives emerged as the roles of the family in the development of the child's character. The mother's responsibilities were reported to include basic care, giving responsibility, giving advice and warnings, teaching religious knowledge, developing self-confidence, and meeting emotional needs. The father's responsibilities were defined as disciplining the child, being a role model, teaching and guiding, transmitting cultural values, earning a living, and educating the child by giving him chores to do. It was stated that the older brother and sister in the family have the duty of guiding the child: Being responsible for the sibling, protecting him/her, instilling a sense of trust, providing help and support, and raising awareness. In the Posof family, there is a hierarchy of authority in which the elders and men are held high. Therefore, the elders are responsible for everything for the younger ones. Thus, grandfather and grandmother are the highest

authority. However, grandparents establish their authority based on love and understanding. As a matter of fact, the following roles are expected from grandparents for children to have good character: Caring and nurturing, transmitting cultural values, meeting emotional needs, encouraging courage, teaching honesty and empathy. According to the findings, relatives provide the child with character traits such as providing support and protection, guidance, teaching social values, developing a sense of trust, teaching self-respect and honor.

Discussion and Conclusion: In this ethnopedagogical research, it was revealed that in Posof, which is a unique cultural region, character education is largely given to children within the family. The most influential family member in this regard is the mother. The mother is at the center of child rearing. It is noteworthy that grandparents are effective in giving character education to children after the mother. The mother is at the forefront in the formation of the child's self-confidence and moral values, while the father is a critical figure in the transmission of discipline and cultural values. While grandfather is effective in protecting cultural values, caring for children and developing a sense of responsibility, grandmother teaches truthfulness and moral values through fairy tales and traditions. Older brothers and sisters guide and protect their younger siblings. Relatives guide children in learning social norms and acquiring values such as respect and trust. This distribution of tasks shows that family members assume complementary roles in the character education of children in Posof culture. It is also understood that ethnocultural folklore tools dominant in the region are widely utilized in character education. These are traditional educational materials such as tales, proverbs, stories, parables and folk songs that support character education. If it is necessary to infer from the findings about the characteristics of the ideal type in the human character of Posof culture; it is concluded that the participants think that honest, virtuous, non-stealing, patriotic, honorable, chivalrous, trustworthy individuals who listen to the suggestions of their elders have character and that the society consisting of such people is ideal.

Kaynakça / References

- Acat, M. B., ve Aslan, M. (2011). Okulların karakter eğitimi yetkinliği ölçeği (OKEYÖ). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 7-27. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29179/312453>
- Adji, M. (2002). *Kıpçaklar*. (Çev. Özer, Z.B.). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29184/312499>
- Attar-Schwartz, S., Tan, J. P., Buchanan, A., Flouri, E., & Griggs, J. (2009). Grandparenting and adolescent adjustment in two-parent biological, lone-parent, and step-families. *Journal of family psychology*, 23(1), 67. <https://doi.org/10.1037/a0014383>
- Badem, C. (2010). *Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars Vilayeti*. Birzamanlar Yayıncılık.
- Bakioğlu, A. ve Sılay, N. (2011). *Yüksek öğretim ve öğretmen yetiştirmede karakter eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Battistich, Victor. 2005. Character Education, Prevention and Positive Youth Development. Prevention Treatment. 1–10. (Battistich, V. (2005). Character education, prevention, and positive youth development. Washington, DC: Character Education Partnership.)
- Bengtson, V. L. (2001). Beyond the nuclear family: the increasing importance of multigenerational bonds: the burgess award lecture. *Journal of marriage and family*, 63(1), 1-16.
- Berkowitz, M. W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational*

- Research*, 50 (3), 153-158. doi:<http://dx.doi.org.libproxy.temple.edu/10.1016/j.ijer.2011.07.003>
- Berkowitz, M. W., ve Hoppe, M. A., (2009). Character education and gifted children *High Ability Studies*20(2). 131-142. <https://doi.org/10.1080/13598130903358493>
- Bleidorn, W. & Denissen, J. J. A. (2015). Virtues in action - the new look of character traits. *British Journal Of Psychology*106 (4). 700-723. <https://doi.org/10.1111/bjop.12117>
- Bloomfield, P. (2022). Virtues are excellences. *Ratio*, 35(1), 49-60. <https://doi.org/10.1111/rati.12323>
- Bulut, M. B., ve Yıldız, M. (2020). Üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerinin yaşam doyumlarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(2), 397-412. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsadergisi/issue/56373/573229>
- Crepaldı-Souza, J. (2021). Erken çocukluk eğitiminde insan oluşumu ve din eğitimi. *EccoS – Bilimsel Dergi*, [S. l.], n. 58, s. e13509, <https://doi.org/10.5585/eccos.n58.13509>
- Cüceloğlu, D. (2007). *Başarıya götüren aile. Sınav döneminde anababalık*. (3. Basım). Remzi Kitabevi.
- Çınar, İ. (2023). *Etnopedagoji. Atabek yurdu*. Pegem Akademi.
- Çınar, İ. (2023b). Milli eğitim kavramıyla etnopedagoji ve etnoandragojinin ilişkisi. Bildiri. *Haydar Aliyev ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*. 18-19 Ekim 2023, Kafkas Üniversitesi.
- Çınar, İ. (2024). *Halk ozanları bağlamında etnoandragoji*. Üçüncü baskı. Pegem Akademi.
- Dede, B. (2024). *Yunus Emre 'de sosyal hayat*. (Ed. Aliyeva Çınar, M., Çakıcı, B.). Türk Ocakları Derneği Bursa Şubesi Yayınevi.
- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29200/312609>
- Elbir, B., ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(1). 1321-1333 <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933189.pdf>
- Emiroğlu, V. (1977). Kültür-kişilik ilişkisinde antropolojik yaklaşımlar. *Antropoloji*(10). https://doi.org/10.1501/antro_0000000153
- [Enç, M. \(1980\). *Ruhbilim terimleri sözlüğü*. 2. baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları.](#)
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312580>
- Erişen, Y., Kaya, N. Ve Bay, E. (2022). Etnopedagojik bağlamda Kuzey Makedonya ve Türkiye okul öncesi eğitim programlarında karakter eğitimi. *Türkiye Eğitim Dergisi*. 7(1), s. 281-304.
- Erkal, A. (2007). *Âşık Sümmâni*. Fenomen Yayınları.
- Eröz, M. (2000). *Türk ailesi*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Er Türküresin, H. (2018). Öğretmen adaylarının bilimsellik değer algılarının karakter eğitimi programı yoluyla geliştirilmesi: bir eylem araştırması. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1-19. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kafkasegt/issue/39006/380179>

- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 2(2), 1-18, http://www.keg.aku.edu.tr/arsiv/c2s2/KuramsalEgitimbilim_cilt2say%C3%84%C2%B12.pdf
- Frolov, İ. (1997). *Felsefe sözlüğü*. 2. baskı. (Çev. Çalışlar, A.) Cem Yayınevi.
- Gündoğdu, Ş. K. (2017). Posof folklor ve etnografyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ardahan: Ardahan Üniversitesi, SBE.
- Hacılı, A. (2009). *Axisqa Türkleri: veten bilgisi*. Ahıska Reklam Tanıtım Ajansı-İstanbul.
- Hazar, Ç. (2013). Kişilik ve iletişim tipleri. *Selçuk İletişim*, 4(2), 125-140. <https://doi.org/10.18094/si.80871>
- Hesenli, S. (2011). *Aile terbiyesinde etnopedagoji materiallarından istifade imkanları*. Naxçıvan: İdeya Neşriyyat Evi.
- Hossain, Z., & Shipman, V. (2009). Mexican immigrant fathers' and mothers' engagement with school-age children. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 31(4), 468-491.
- Hüseynzade, R. ve Allahverdiyeva, L. (2016). *Aile pedagojikası*. Bakı: Naxçıvan Muallimler İnstitutu.
- İsrafiloğlu, İ. (1996). Azerbaycan halk pedagojisinde aile terbiyesi problemleri. *Bilig*. Sayı 2, s. 156-161.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2014). *Eğitim araştırmaları (nicel, nitel ve karma yaklaşımlar)*. (Demir, S.B. Çev Ed.) Eğiten Kitap Yayınları.
- Kabakçı Çimen, L. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kaftancıoğlu, Ü. (1973). *Tek atlı tekin olmaz (Kars, Ardahan, Hanak, Damal, Posof köylerinden derlenen masallar)* Remzi Kitabevi.
- Kasapoğlu-Kaya, N. (2022). *Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanmakta olan karakter eğitimi programlarının incelenmesi ve Türkiye'de karakter eğitimi programlarının geliştirilmesine yönelik öneriler* (Tez No.729546) [Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Katılmış, A. (2010). Sosyal bilgiler dersindeki bazı değerlerin kazandırılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi (Tez No. 261973). [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kayan, M. F. (2022). Yükselen bir değer: Karakter eğitimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 256-280. <https://doi.org/10.14520/adyusbd>.
- Kereytov, R. (2020). *Atasözü terbiyenin temeli*. [Nogay etnopedagojisi] (Çev. Sütbaş, C.). Nogay Türk Yayınları.
- Kırzioğlu, M. F. (1992). *Yukarı-Kür ve Çoruk boyları'nda Kıpçaklar*. Türk Tarih Kurumu.
- Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis: Some common misconceptions and recommendations. *Human communication research*, 30(3), 411-433.
- Kurtoğlu, Y. (2019). *Eski Orta Asya Türk devletlerinde aile*. Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newberry Park.
- Liston, M. (2014). Conceptualizing and validating the Character Virtues Index (CVI). (Order No.

- 3633828, University of Missouri - Saint Louis). ProQuest Dissertations and Theses,334. <http://search.proquest.com/docview/1611144972?accountid=35915>
- Luby, J. L., Barch, D. M., Belden, A., Gaffrey, M. S., Tillman, R., Babb, C., & Botteron, K. N. (2012). Maternal support in early childhood predicts larger hippocampal volumes at school age. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(8), 2854-2859.
- Magaldi, D., & Berler, M. (2020). *Semi-Structured Interviews*. In V. Zeigler-Hill & T. K. Shackelford (Eds.), *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_857
- Meydan, H. (2012). *İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi* (Tez No. 326038). [Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Özdaş, F., Demir, F. ve Oral, Ş. (2021). Değerler eğitimi projesinin incelenmesi. Batman ili örneği. *Siirt Eğitim Dergisi* 1(1). 56-72. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sedder/issue/65880/1027838>
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4 (4), 566-589. <https://doi.org/10.5455/cap.20120433>
- Özdemir, M., ve Sarı, H. (2020). Ninnilerde aile sevgisi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 121-130. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2020.6.2.03>
- RNS (Rus Nüfus Sayımı). (2017) (ПОСХОВСКИЙ УЧАСТОК 1886 г.) (ethno-kavkaz.ru) Erişim: 10.7.2017.
- (Sadovskiy) Садовский, К. (1886). Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа. Тифлис.
- Sağlam, M. H. (2022). Âkifnâme’de karakter analizi. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*(10), 87-107. <https://doi.org/10.48131/jscs.1179644>
- Sırrı, V., ve Mehmedoğlu, A. U. (2015). Karakter eğitimi: Dün, bugün ve yarın. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 4(1), 121-144. <https://doi.org/10.7596/taksad.v4i1.475>
- Tjeltveit, A. C. (2003). Implicit virtues, divergent goods, multiple communities: Explicitly addressing virtues in the behavioral sciences. *American Behavioral Scientist*, 47(4), 395-414. <https://doi.org/10.1177/00027642032569>
- Tokdemir, H. (2012). *Kocabey*. (Haz. Tokdemir, E. Ve Tokdemir, F.) ISBN 978-605-87039-0-2.
- Turan, İ. (2014). Karakter eğitimi: Amerika örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 75-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/493576>
- Turan, İ. (2014). Karakter eğitimi: Amerika örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 75-92. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/493576>
- Yalçın, H. (2022). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 213-232.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi’ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16960/177116>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri* (8. basım). Seçkin Yayıncılık.

- Yıldırım, İ. (1999). Some values of Turkish university students from varying degrees of religiosity. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(17). 113-123.
- Yılmaz, F. (2021). Karakter eğitimi ve karakter eğitimi programları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 234-257. <https://doi.org/10.51460/baed.756333>
- Ruslin, R., Mashuri, S., Rasak, M. S. A., Alhabsyi, F. & Syam, H. (2022). Semi-structured Interview: A methodological reflection on the development of a qualitative research instrument in educational studies. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*, 12(1), 22-29.
- Yolcu, A. (2022). Sevginin birey, aile, toplum ve eğitim üzerindeki etkileri. *Academic Platform Journal of Halal Lifestyle*, 4(2), 59-71. <https://dergipark.org.tr/en/pub/apjhls/issue/74958/1199474>
- Zeyrek, Y. (2004). *Posoflu Zülâli*. Ankara: Kozan ofset. (Kendi yayını) ISBN 975-97635-3-2.
- Zeyrek, Y. (2013) *Posof'un çizgileri: coğrafya, tarih, kültür*. İkinci baskı. Posof Kaymakamlığı.

Etik Kurul Kararları / Ethics Committee Decisions

Bu çalışma için Kafkas Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 26.09.2024 tarih ve 61 nolu kararıyla etik kurul izni alınmıştır.

For this research, ethics committee permission was obtained from the Kafkas University, Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee with the decision number 61 dated 26.09.2024.

Çatışma Beyanı / Conflict Statement

Bu makalenin araştırması, yazarlığı ve yayınlanmasında yazarlar eşit düzeyde katkıda bulduklarını beyan etmiştir. Bu araştırma için herhangi bir kuruluştan fon desteği alınmamıştır.

The authors declared equal contributions to the research, authorship, and publication of this article. This research has not received funding support from any organization.

Yayın Etiği Beyanı / Publication Ethics Statement

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

All the rules specified in the “Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive” have been complied with in the whole process from the planning of this article to its implementation, from data collection to data analysis. None of the actions specified under the title of “Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics”, which is the second part of the directive, were not carried out. During the writing process of this research, scientific, ethical and citation rules were followed; No falsification was made on the collected data. This work has not been submitted for evaluation to any other academic publication medium.

Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Analysis of Texts in Turkish and Turkish Culture Coursebooks in Terms of Root Values

 Ayşe ÇETİN¹, Neşenur KIVRAK², Zübeyde YALÇIN³, Ozan İPEK⁴

¹Lisans Öğrencisi, BUÜ Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, aysecetin200@outlook.com

²Lisans Öğrencisi, BUÜ Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, nesenukivrak4516@gmail.com

³Lisans Öğrencisi, BUÜ Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, 062180065@ogr.uludag.edu.tr

⁴Doç. Dr., BUÜ Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ozanipek@uludag.edu.tr

Öz

Araştırmanın amacı, yurt dışındaki Türk çocuklarına yönelik olarak MEB tarafından hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki metinlerin, Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) yer alan kök değerler bakımından görünümünü ortaya koymaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için araştırma doküman incelemesi yöntemiyle tasarlanmıştır. MEB tarafından 2019 yılında yayımlanan Türkçe ve Türk Kültürü 5., 6., 7. ve 8. seviye ders kitaplarında yer alan okuma metinleri araştırmanın dokümanlarını oluşturmaktadır. Araştırmanın veri analizi sürecinde sistematik kodlama işe koşulmuş, inceleme ölçütü olarak 2019 MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler sınıflandırması kullanılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre kök değerler; "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik" olarak sıralanmaktadır. Ayrıca verilerin toplanması ve analizi sürecinde araştırmacılar tarafından geliştirilen "İnceleme Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda dinleme ve okuma metni türlerinde olmak üzere toplam 227 metin incelenmiş ve bunların 114'ünün kök değerlere ilişkin içeriğe sahip olduğu, 113'ünün ise olmadığı bulgulanmıştır. Ayrıca kitapların içerisinde 5. sınıf düzeyinde 45, 6. sınıf düzeyinde 60, 7. sınıf düzeyinde 64 ve 8. sınıf düzeyinde 38 olmak üzere toplam 210 kök değere yer verildiği belirlenmiştir. Kitaplarda yer alan metinlerde en çok vurgulanan kök değerinin sevgi olduğu görülmüştür. Bu değeri, sırasıyla vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri takip etmiştir. Sabır, dürüstlük ve öz denetim ise metinlerde en az işlenen değerler olarak dikkat çekmiştir. Öte yandan 5. ve 7. seviye ders kitaplarında tüm kök değerlere ilişkin içeriklere rastlanırken, 6. seviye ders kitabında dürüstlük değerine, 8. seviye ders kitabında ise dürüstlük değerinin yanında öz denetim ve sabır değerlerine yer verilmediği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kök Değerler, Değerler Eğitimi, Türkçe ve Türk Kültürü, Ders Kitapları

Abstract

The aim of the study is to reveal the appearance of the texts in the Turkish and Turkish Culture textbooks prepared by the Ministry of National Education for Turkish children abroad in terms of the root values in the Turkish Language Teaching Program (2019). In order to realize this aim, the research was designed with the document analysis method. The reading texts in the Turkish and Turkish Culture 5th, 6th, 7th and 8th level textbooks published by MoNE in 2019 constitute the documents of the study. In the data analysis process of the study, systematic coding was employed, and the classification of root values in the MoNE Turkish Language Teaching Program was used as a criterion for analysis. According to this classification, the root values are listed as "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence". In addition, the Analysis Form developed by the researchers was used in the process of data collection and analysis. As a result of the study, a total of 227 texts in listening and reading text types were analyzed and it was found that 114 of them had content related to root values, while 113 did not. In addition, it was determined that a total of 210 root values, 45 at the 5th grade level, 60 at the 6th grade level, 64 at the 7th grade level and 38 at the 8th grade level, were included in the books. It was observed that the most emphasized root value in the texts in the books was love. This value was followed by patriotism and helpfulness, respectively. Patience, honesty and self-control were the least emphasized values in the texts. On the other hand, while the 5th and 7th level textbooks included content on all root values, the 6th level textbook did not include the value of honesty, and the 8th level textbook did not include the values of self-control and patience in addition to the value of honesty.

Keywords: Root Values, Values Education, Turkish and Turkish Culture Textbooks

1. Giriş

Değer terimi, felsefeden psikolojiye, ekonomiden sosyolojiye kadar pek çok farklı disiplinde sıklıkla kullanılan oldukça zor ve karmaşık bir kavramdır. İnsanlık tarihi boyunca, bireyler ve toplumlar için neyin değerli olduğu sorusu, felsefi tartışmaların ve etik değerlendirmelerin merkezinde yer almıştır. Değer, yaşamın her alanında karşılaştığımız, kararlarımızı şekillendiren ve davranışlarımızı yönlendiren temel bir kavramdır. Peki, bu kadar sık kullanılan “değer” kelimesi, aslında ne anlama gelir?

Değer kavramı, insanların düşünce ve eylemlerine yön veren en temel etmenlerden biridir. Collins’e (1991, s.1964) göre değerler, “bireyin veya sosyal grubun kabul ettiği standartlar, inançlar ve ahlaki ilkeler” olarak tanımlanmaktadır. Bu standart, inanç ve ilkeler, insan davranışlarına kılavuzluk etmekte ve yön verebilmektedir. Yaşam içerisinde pek çok şey, değer yargılarına göre anlamlandırılır. Bireylerin eylemlerinin doğruluğu-yanlılığı, iyiliği-kötülüğü gibi konularda çeşitli yargı ve kanaatlere ulaşmasında değerlerin rolü yadsınamaz. Bu yönüyle değerlerin insan davranışlarını belirleme (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000) ve biçimlendirmede (Meriç, 1997) önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Öte yandan değerler, yalnızca bireysel yaşamda değil toplumsal yaşamda da önemli bir yere sahiptir. Ulusoy ve Dilmaç’a (2014, s.15) göre “ bir sosyal yapının varlık, birlik, işleyiş ve devamının sebebi olarak kabul edilen, tasvip ve teşvik gören, korunmaya çalışılan inanışlar” değer olarak tanımlanır. Toplumların meydana gelmesinde ve bütünleşmesinde paylaşılan ortak değerlerin önemli bir payı vardır. Değerler, toplumsal yaşamda bireylerin birlikteliğini sağlayan, bir paydada birleştiren ve toplumun diğer üyeleriyle ilişkilerini düzenleyen temel öğelerden biridir. Toplumsal düzenin sağlanması ve sürdürülmesinde rol oynamaktadır.

Bireysel ve toplumsal yaşamda bu denli önemli olan değer eğitimi, etnopedagojik bir yaklaşımla ilk olarak aile kurumunda başlar. Çınar’a (2018) göre bu süreçte aile, dil aracılığıyla kültürünü çocuğa kök değer olarak aktarır. Ardından bu eğitim süreci, bireyin çevresiyle kurduğu sosyal ilişkiler ve okul merkezli eğitim yoluyla şekillenmeye devam eder. Tıpkı aile ve sosyal çevre gibi değerleri özümseyerek davranış biçimi hâline getirmiş bireyler yetiştirmede eğitim kurumlarının önemli bir işlevi vardır. Okullar, milli ve evrensel değerleri tanıtmaya, benimsetmeye ve yaşantıya dönüştürmede tüm paydaş ve ortamlarıyla bir bütün olarak rol oynar. Türen’e (2019, s.8) göre, “Eğitimin tek amacı, akıllı eğitmek olmamalıdır; çünkü sosyal bir varlık olan bireyi bütünlük oluşturacak bir biçimde ele alıp değerlendirmek gerekir.” Eğitimin hedefi yalnızca bireyleri bilgi ve becerilerle donatmak değil, aynı zamanda bireylerin toplumsal ve evrensel değerleri içselleştirmelerini sağlamaktır.

Eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde ana dili eğitimi derslerinin değerler eğitimi bakımından ayrı bir önem taşıdığı söylenebilir. Türkçe dersi, bir ana dili eğitimi dersi olarak yalnızca temel dil becerilerinin geliştirilmesini hedeflemez, aynı zamanda toplumsal yaşamın birçok yönüne hitap ederek tüm toplumu etkiler. Bireylerin milli, manevi ve evrensel değerleri tanımlarında ve içselleştirmelerinde Türkçe dersinin önemi yadsınamaz. Dil toplumların anlaşma vasıtası olmasının yanı sıra bir kültür taşıyıcısıdır (Özbay, 2002). Toplumların tarihi, gelenekleri ve değerleri dilde yaşar. Atasözü ve deyimler gibi söz varlığı unsurları toplumun önemli gördüğü değerleri ve ilkeleri yansıtır. Öykü, roman ve şiir gibi edebi metinler bireysel ve sosyal ilişkileri, ahlaki ikilemleri ve değer çatışmalarını konu alarak değerler eğitime kaynaklık eder. Bu yönüyle Türkçe dersinin etnopedagojik bir yönü de olduğu söylenebilir. Zira ders kitaplarında yer alan metinler, çoğu zaman bir dildeki nitelikli sözlü ve yazılı kültür ürünlerinin seçkisi olarak hazırlanır. İşbu kültür ürünleri ise tabiatı ile ortaya çıktığı toplumun insan yetiştirme pratiklerini yansıtır. Örneğin atasözleri, deyimler, ninniler, türküler gibi sözlü kültür ürünleri ile diğer yazılı edebi ürünler toplumun kültürünü, yetiştirmek istediği insan tipini, kazandırmak istediği değerleri ana dilinin

olanakları ile görünür kılar. Çelikpazu ve Aktaş'a (2011) göre ders kitaplarındaki metinler, çocuklara çeşitli sosyal rol örnekleri sağlamakta, barındırdığı milli ve evrensel değerlerin aktarımı yoluyla onların iyiyle kötüyü ayırmalarına, doğru davranabilmelerine katkı sağlamaktadır. Türkçe derslerinde metin çözümlenme ve yorumlama faaliyetleri değerlerin kavranması ve içselleştirilmesine yardımcı olur.

Türkçe dersinin değerler açısından taşıdığı işlev, bu dersin öğretim programlarında da karşılık bulmaktadır. İlk olarak 2017 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerler müstakil bir başlık olarak yer bulmuş, kök değerler kavramı da ilk kez bu programda gündeme gelmiştir. Bu programı takip eden 2018 ve 2019 programlarında da değerler benzer şekilde karşılık bulmuştur. Hâlihazırda yürürlükte olan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca bu programda değerler, öğretim programının bakış açısını oluşturan ilkelerin toplamı olarak nitelendirilmiş ve temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek hedeflenmiştir. Öte yandan Türkçe dersinin özel bir alanı olarak görülebilecek Türkçe ve Türk Kültürü dersi için hazırlanan öğretim programında da bu durum geçerlidir. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi Öğretim Programı'nın (2018, s.2) özel amaçları arasında öğrencilerin "millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlerimizi tanıyıp severek benimsemelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi" hedefinden söz edilerek değerler eğitime vurgu yapılmıştır.

Demir ve Özdemir'e (2013) göre değer eğitiminde Türkçe ders kitaplarının ayrı bir yeri vardır. Türkçe eğitiminin temel malzemesi olan metinler, ana dili eğitimine kaynaklık etme işlevinin yanında değerlerin kazandırılmasında da önem taşır. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı bakımından zengin bir içeriğe sahip olması beklenir. Bu durum, özellikle yurt dışında, kendi toplumunun etnopedagojik ekolojisinden uzakta yaşayan soydaşlarımız için daha da önemlidir. Zira kendi ülkesinde eğitim alma olanağı bulunmayan vatandaşlarımız için mensup olduğu topluma ait değerleri tanımanın ve içselleştirmenin güç olduğu söylenebilir. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının ana dili duyarlılığı, milli bilinç ve farkındalık geliştirmeleri ve yaşadıkları toplumların uyumlu birer üyesi olabilmeleri gibi çeşitli amaçlarla Türkçe ve Türk Kültürü dersi verilmekte ve bu dersin yürütülmesinde MEB tarafından hazırlanarak ilgili ülkelere gönderilen ders kitapları kullanılmaktadır. Bu doğrultuda Türkçe ve Türk Kültürü dersinin temel aracı olarak kullanılan ders kitaplarının değer aktarımı bakımından ne gibi niteliklere haiz olduğu önem taşımaktadır. Araştırmanın yapılma gerekçesini oluşturan bu durum, sonuçları açısından yurt dışında yaşayan Türk çocuklarının milli ve evrensel değerleri özümseyerek kendi kişiliklerini inşa etmelerine aracılık edecek ders kitaplarının amaçlanan doğrultuda geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Alanyazındaki değerler eğitimi konulu araştırmalara bakıldığında araştırmacıların önemli ölçüde edebi eserlerdeki değerlere odaklandıkları görülmektedir (Örn. Alagöz, 2012; Güven, 2014; Gümüş, 2017; Karagöz, 2017; Kumbasar, 2011; Senek, 2018; Şen, 2016). Bununla birlikte konuyla ilgili araştırmaların bir başka eğilimi de ders kitaplarında yer alan değerlerin tespiti yönündedir. Bu çalışmalarda matematik (Karaca & Uzunkol, 2019;), fen bilgisi (Özdemir, 2023; Yılmaz & Kıran, 2023), sosyal bilgiler (Köksal vd., 2022;), tarih (Muç & Pamuk, 2020), felsefe (Durakoğlu & Zabun, 2022), görsel sanatlar (Genç, 2018) ve Türkçe ders kitaplarının (Aydın, 2021; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Çırak vd., 2014; Çiçek & Asar, 2022; Deniz ve Karagöl, 2018; Gülmez, 2019; Kemiksiz, 2021; Pilav vd. 2015; Pilav ve Erdoğan, 2016; Şen, 2008; Türkben, 2019; Yılar, 2016) değerler bakımından görünümü ele alınmıştır. Öte yandan yurtdışındaki vatandaşlarımıza yönelik olarak hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarını değerler açısından ele alan yalnızca bir araştırma tespit edilmiştir. Batur ve Şaşmaz (2020) tarafından

yapılan bu araştırmada yurt içi ve yurtdışında okutulan 5. sınıf ders kitaplarını içerdiği değerler bakımından karşılaştırılmıştır. Bu araştırmada incelenen kitabın hâlihazırda yurtdışında okutulan güncel Türkçe ve Türk Kültürü kitabı olmaması ve sadece 5. sınıf düzeyine odaklanması güncel ve kapsamlı bir araştırma yapılmasını gerekli kılmıştır. Literatürdeki bu boşluk, araştırmanın özgün değerini ve yapılma gerekçesini oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, yurt dışındaki Türk çocuklarının ana dili gelişimlerini desteklemek ve onlara kültürel farkındalık kazandırmak için MEB tarafından hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki metinlerin, Türkçe Dersi ğretim Programı'nda (2019) yer alan kök değerler bakımından görünümünü ortaya koymaktır. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi 5. seviye kitabında yer alan metinler kök değerler bakımından nasıl bir görünüm sergilemektedir?
2. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi 6. seviye kitabında yer alan metinler kök değerler bakımından nasıl bir görünüm sergilemektedir?
3. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi 7. seviye kitabında yer alan metinler kök değerler bakımından nasıl bir görünüm sergilemektedir?
4. Türkçe ve Türk Kültürü Dersi 8. seviye kitabında yer alan metinler kök değerler bakımından nasıl bir görünüm sergilemektedir?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yaklaşımı, deseni, incelenen dokümanları, veri toplama ve analiz süreçlerine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli/ Deseni

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kök değerlerin inceleme konusu yapıldığı bu araştırma, nitel yaklaşımla hazırlanmış bir doküman incelemesidir. Nitel araştırmalarda yaygın bir biçimde kullanılan doküman incelemesi, çeşitli belgelerin sistematik bir biçimde incelenmesine olanak tanıyan bir yöntemdir. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre doküman incelemesi araştırma konusuyla ilgili belgelerin anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde sistemli bir biçimde incelenmesi ve değerlendirilmesini kapsar. Bu araştırma, Kırıl'ın (2020, s.183) aşamalandırdığı doküman incelemesi süreci işe koşularak tasarlanmıştır:

Şekil 1.

Araştırmanın tasarımı

	Dokümanı	Analiz	Raporlama
Dokümanın seçimi, dokümana ulaşma ve dokümanı sınırlama	derinlenmesine okuma	(Kategori ve Tema Olulşturma)	

Şekil 1'de görüldüğü üzere araştırma kapsamında ilk aşamada incelenecek dokümanlar belirlenmiş ve sınırlandırılmış ardından dokümanları iyice anlamak için derinlenmesine okumalar gerçekleştirilmiştir. Bu sürecin ardından dokümanlar kök değerler çerçevesinde analiz edilerek raporlanmıştır.

2.2. İncelenen Dokümanlar

Araştırma kapsamında MEB tarafından 2019 yılında yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına yönelik olarak hazırlanan ve aynı zamanda EBA platformu üzerinden açık erişimle ulaşılabilen Türkçe ve Türk Kültürü 5., 6., 7. ve 8. seviye ders kitaplarında yer alan dinleme ve okuma metinleri incelenmiştir. Metinlere ilişkin etkinlikler ve kitapta yer alan görseller inceleme kapsamına dâhil edilmemiştir. Tablo 1’de incelenen dokümanların seviye, yayınevi ve sayfa sayısı bilgileri sunulmuştur.

Tablo 1.

İncelenen Dokümanlar

Seviye	Yayınevi	Sayfa Sayısı
5	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları	150
6	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları	169
7	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları	170
8	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları	237

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmanın verileri, Türkçe ve Türk Kültürü 5. 6. 7. ve 8. sınıf seviyesi ders kitaplarındaki metinlerden doküman incelemesi tekniğiyle toplanmış ve sistematik kodlama (tümevarımsal analiz) ile çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2016) göre bu analiz yönteminde veriler önceden belirlenen temalara göre incelenir ve yorumlanır. Böylece sistematik bir analiz süreci işe koşulur. Buradan hareketle araştırmada veri analizi yapılırken inceleme ölçütü olarak MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2019, s.3) yer alan kök değerler sınıflandırması kullanılmıştır. MEB’in hazırladığı sınıflandırmanın bu araştırmada temel alınmasının başlıca nedeni, bu çalışmadan elde edilen sonuçların öncelikle eğitim ortamlarına katkı sağlayabilecek özelliklere sahip olmasıdır. Metinler yoluyla dil becerilerinin geliştirilmesinin ve karakter eğitiminin hedeflendiği Türkçe dersinde metin seçimine ilişkin önerilerde bulunmanın başlıca yolu öğretim programıyla doğrudan ilişkili bir değerlendirme yapmaktan geçmektedir. Bu nedenle araştırmada literatürdeki diğer değer sınıflandırmaları kullanılmamış (Rokeach, 1973; Schwartz, 1992; Ülken, 2016), MEB tarafından hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki (2019) sınıflandırma esas alınmıştır. Bu sınıflamada yer alan kök değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik” olarak sıralanmaktadır.

Araştırmanın veri analizi sürecinde öncelikle veri kaynağı olarak belirlenen kitaplardaki metinler tüm araştırmacılar tarafından derinlemesine okunmuş ve bu metinlerin içerisindeki kök değerlerle ilişkili olduğu düşünülen içerikler tespit edilmiştir. Sonraki adımda araştırmacılar analizlerini birbirleriyle paylaşarak ve tartışarak ortak bir bulgu seti oluşturmuştur. Bu süreçte araştırmacılar tarafından oluşturulan “İnceleme Formu” kullanılmıştır. İncelenen kitaplardan elde edilen veriler bu forma işlenirken aynı zamanda kök değerleri iyi derecede yansıttığı düşünülen metin parçaları bulguları örneklendirmek amacıyla seçilmiştir.

Tablo 2.

İnceleme Formu'ndan bir kesit

İncelenen Seviye:			
No	Metin Adı	Kod ve Alt Kod	Sayfa Numarası

1

Analiz sürecinin son aşamasında araştırmının inandırıcılığını desteklemeye yönelik olarak nitel araştırma konusunda deneyimli ve Türkçe eğitimi alanında çalışan bir alan uzmanından yapılan analizi gözden geçirmesi istenmiştir. Araştırmacıların ortak görüşü ve uzman görüşü Miles-Huberman'ın (2015) kodlayıcılar arası görüş birliği formülüyle hesaplanmış ve yapılan analizlerin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır (%88.4). Ayrıca araştırmının bulguları sunulurken kök değerleri yansıtan metinlerden örnek bölümlere doğrudan alıntılar yapılarak yer verilmesi de analiz sonuçlarının inandırıcılığına yönelik olarak yapılan başka bir çalışmadır.

2.4. Etik

Bu araştırma, 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2023 yılı 1. dönem kapsamında desteklenen "Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı 1919B012307659 numaralı projeden üretilmiştir. Ayrıca araştırma doküman incelemesine dayalı olarak tasarlandığından etik kurul onayı alınmamıştır. Bununla birlikte araştırmının tüm aşamalarında Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi'nde belirtilen etik kurallara riayet edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmının bu bölümünde Türkçe ve Türk Kültürü 5, 6, 7 ve 8. seviye ders kitaplarında yer alan metinlerde tespit edilen kök değerlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.

İncelenen Kitaplardaki Kök Değerlerin Metinlere Göre Analizi

Sınıf Seviyesi	İncelenen Metin Sayısı (f)	Değer Tespit Edilen Metin Sayısı (f)	Değer Tespit Edilmeyen Metin Sayısı (f)
5. Seviye	41	25	16
6. Seviye	62	23	39
7. Seviye	71	40	31
8. Seviye	53	26	27
Toplam	227	114	113

Tablo 3'te görüldüğü üzere, araştırma kapsamında incelenen kitaplarda toplam 227 metin incelenmiş ve

bu metinlerin 114'ünde kök değer tespit edilmişken 113'ünde ise herhangi bir kök değere rastlanmamıştır. Ayrıca metin çeşitliliği bakımından en fazla kök değer taşıyan kitabın 7. seviye ders kitabı (f=40), en azının ise 6. seviye ders kitabı (f=23) olduğu ortaya konulmuştur.

Aşağıda araştırma kapsamında incelenen kitaplardaki kök değerlere ilişkin bulgular verilmiştir:

Tablo 4.
İncelenen Kitaplarda Yer Alan Kök Değerler

Kök Değer	Sınıf Seviyesi				Toplam (f)
	5. Seviye	6. Seviye	7. Seviye	8. Seviye	
Adalet	2	2	2	6	12
Dostluk	3	3	5	3	14
Dürüstlük	2	-	2	-	4
Öz Denetim	1	1	3	-	5
Sabır	1	-	1	-	2
Saygı	4	5	8	6	23
Sevgi	11	18	17	3	49
Sorumluluk	7	6	7	5	25
Vatanseverlik	8	17	4	10	39
Yardımsızlık	6	8	16	5	37
Toplam	45	60	64	38	210

Tablo 4'te Türkçe ve Türk Kültürü 5.-8. seviye ders kitaplarında toplam 210 kök değer tespit edildiği görülmektedir. Tespit edilen bu kök değerler, nicelik olarak sevgi (f=49), vatanseverlik (f= 39), yardımsızlık (f=37), sorumluluk (f=25), saygı (f=23), dostluk (f=14), adalet (f=12), öz denetim (f=5), dürüstlük (f=4) ve sabır (f=2) şeklinde sıralanmaktadır. Görüldüğü üzere incelenen kitaplarda en fazla tespit edilen kök değer sevgi, en az tespit edilen kök değer ise sabırdır. Öte yandan kök değerler seviyeler açısından sıralandığında en fazla değer 7. seviye ders kitabında (f=64), en az değer ise 8. seviye ders kitabında (f=38) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 5. ve 7. seviye ders kitaplarında tüm kök değerlere ilişkin içeriklere rastlanırken, 6. seviye ders kitabında dürüstlük değerine, 8. seviye ders kitabında ise dürüstlük değerinin yanında öz denetim ve sabır değerlerine yer verilmediği görülmektedir.

Aşağıda Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında tespit edilen değerlere ilişkin bulgular metin örnekleriyle sunulmuştur.

3.1. Adalet

İncelenen kitaplarda adalet değerine ilişkin 5, 6 ve 7. seviye kitaplarında 2, 8. seviye kitabında ise 6 içeriğe rastlanmıştır. Aşağıdaki metin kesiti, bu değere ilişkin örnektir.

“Osmanlı mahkemelerinde güçlü ve zengin kimseler kayırılmaz, hiç kimseye inançlarından dolayı ayırım yapılmazdı. Osman Bey'den itibaren gelen bu güçlü adalet anlayışı, Osmanlı halkının yüzyıllar boyunca mutlu ve huzurlu yaşamasını sağlamış ve dünyaya örnek olmuştur.” (8. Seviye, s. 160).

3.2. Dostluk

İncelenen kitaplarda dostluk değerine ilişkin 5 ve 6. seviye kitaplarında 3, 7. seviye kitabında 5, 8. seviye kitabında ise 3 içeriğe rastlanmıştır. Aşağıdaki metin kesiti, bu değere ilişkin örnektir.

“Üzüntümüzü ve sevincimizi paylaşacak yakınlar ararız. Gözlerine bakacak, sesini duyacak bir dost ararız.” (6. Seviye, s. 26).

3.3. Dürüstlük

İncelenen kitaplarda dürüstlük değerine ilişkin 5 ve 7. seviye kitaplarında 2 metin örneğine rastlanmıştır. 6. ve 7. seviye kitaplarında ise bu değerle ilgili herhangi bir içerik tespit edilmemiştir. Aşağıdaki metin kesiti, bu değere ilişkin örnektir.

“İş hayatında Türkler, çok şerefli insanlardır. Türkler, diğerlerinden daha uygun fiyata satış yaparlar. Çoğu kez, bir şeyler yemek için Türk lokantasına giderim. Hesabı büyük bir altınla ödediğim para üstünü her zaman eksiksiz aldım.” (5. seviye, s.108).

3.4. Öz Denetim

İncelenen kitaplarda öz denetim değerine ilişkin 5 ve 6. seviye kitaplarında 1, ve 7. seviye kitabında 3 içeriğe rastlanmıştır. 8. seviye kitabında ise bu değere dair herhangi bir içerik tespit edilmemiştir. Aşağıdaki metin kesiti, öz denetim değerine örnek olarak verilmiştir.

“İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir / Sen kendini bilmezsin / Ya nice okumaktır.” (7. seviye, s.74).

3.5. Sabır

İncelenen kitaplarda sabır değerine ilişkin 5. ve 7. seviye kitaplarında olmak üzere 1'er metin örneğine rastlanmıştır. 6. ve 8. seviye kitaplarında bu değere ilişkin herhangi bir içerik tespit edilmemiştir. Aşağıdaki metin kesiti, sabır değerine örnek olarak verilmiştir.

“Oruç ayrıca açlık ve susuzluğun verdiği sıkıntıya dayanma yönüyle de bir sabır eğitimidir. İnsanın hayatta başarılı olabilmesi için iradesine hâkim olması ve güçlükler karşısında dayanabilmesi yani sabredebilmesi gerekir.” (7. seviye, s.74).

3.6. Saygı

İncelenen kitaplarda saygı değerine ilişkin 5. seviye kitabında 4, 6. seviye kitabında 5, 7. seviye kitabında 8 ve 8. seviye kitabında 6 içeriğe rastlanmıştır. Aşağıdaki metin kesiti, bu değere ilişkin örnektir.

“Rastlantılar kişiyi başkalarından daha az veya daha çok insan yapmaz. Kimse nerede doğacağını, kimden doğacağını seçemez. Fakat herkes iyi nitelikler ve alışkanlıklar kazanabilir.. İnançlar ve fikirler onları savunanlar için önemlidir. Her görüşe saygı göstermeli hakaret ve şiddet olmadığı sürece.” (5. seviye, s.33).

3.7. Sevgi

İncelenen kitaplarda sevgi değerine ilişkin 5. seviye kitabında 11, 6. seviye kitabında 18, 7. seviye kitabında 17 ve 8. seviye kitabında 3 içeriğe rastlanmıştır. Aşağıdaki metin kesiti, bu değere ilişkin örnektir.

“Gelin tanış olalım / İşi kolay kılalım / Sevelim sevilelim / Dünya kimseye kalmaz” (6. Seviye, s. 33).

3.8. Sorumluluk

İncelenen kitaplarda sorumluluk değerine ilişkin 5. seviye kitabında 7, 6. seviye kitabında 6, 7. seviye kitabında 7 ve 8. seviye kitabında 5 içeriğe rastlanmıştır. Aşağıdaki metin kesiti, sorumluluk değerine ilişkin bir örnektir.

“Bir arkadaşı, “Akif, neden paltoyu giymiyorsun?” diye soruyor. “Palto kısa, ısıtacak bir palto değil.” cevabını alıyor. Ankara soğuşunun ve kar yağışının altında arkadaşı tekrar soruyor: “Peki neden elinde taşıyorsun?”

Akif’in cevabı bize ders olacak nitelikte: “Koskoca İstiklal Marşı’nın şairi paltosuz geziyor demesinler diye.” (5. seviye, s.75).

3.9. Vatanseverlik

İncelenen kitaplarda vatanseverlik değerine ilişkin 5. seviye kitabında 8, 6. seviye kitabında 17, 7. seviye kitabında 4 ve 8. seviye kitabında 10 içeriğe rastlanmıştır. Aşağıdaki metin kesiti, bu değere örnek olarak verilmiştir.

“Tarihe yön veren Türklerden bahsedip de Mustafa Kemal Atatürk’ten söz etmemek olur mu? Atatürk, milletimiz için olduğu kadar dünya tarihi açısından da son derece önemli bir devlet adamıdır. Atatürk, savaşta yenilgiye uğrattığı devletlerin bile saygısını kazanmış, adından övgü dolu sözlerle bahsettirmiş bir liderdir. 57 yıllık ömrüne, ayağa kaldırdığı bir milletin geleceğini sığdıran, dünya tarihinin seyrini değiştiren benzersiz bir liderdir.” (8. Seviye, s.164).

3.10. Yardımseverlik

İncelenen kitaplarda yardımseverlik değerine ilişkin 5. seviye kitabında 6, 6. seviye kitabında 8, 7. seviye kitabında 16 ve 8. seviye kitabında 5 içeriğe rastlanmıştır. Aşağıdaki metin kesiti, bu değere örnek olarak verilmiştir.

“Fatih Sultan Mehmet diğer dükkâna gitti. Buradan da bir teneke yağ aldı. Sonra başka bir ürün satın almak istedi. Ancak bu dükkân sahibi “Yolun başındaki dükkân daha satış yapmadı. Bu malı da oradan al lütfen.” dedi. Fatih, koca çarşıyı baştan sona kadar dolaştı... Tüm esnafların aynı şekilde davrandığını gördü. Bundan dolayı çok mutlu oldu. “Bizi biz yapan yardımlaşmadır, dayanışmadır.” diyerek sarayına döndü.” (7. seviye, s.113).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçe ve Türk Kültürü 5, 6, 7 ve 8. seviye ders kitaplarındaki metinlerde yer alan kök değerleri tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmada, dinleme ve okuma metni türlerinde olmak üzere toplam 227 metin incelenmiş ve bunların 114’ünün kök değerlere ilişkin içeriğe sahip olduğu, 113’ünün ise olmadığı bulgulanmıştır. Ayrıca kitapların içerisinde 5. seviye düzeyinde 45, 6. seviye düzeyinde 60, 7. seviye düzeyinde 64 ve 8. seviye düzeyinde 38 olmak üzere toplam 210 kök değere yer verildiği belirlenmiştir. Kitaplarda yer alan metinlerde en çok vurgulanan kök değerlerin sevgi olduğu görülmüştür. Bu değeri, sırasıyla vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri takip etmiştir. Sabır, dürüstlük ve öz denetim ise metinlerde en az işlenen değerler olarak dikkat çekmiştir. Öte yandan 5. ve 7. seviye ders kitaplarında tüm kök değerlere ilişkin içeriklere rastlanırken, 6. seviye ders kitabında dürüstlük değerine, 8. seviye ders kitabında ise dürüstlük değerinin yanında öz denetim ve sabır değerlerine yer verilmediği ortaya konulmuştur.

İlk olarak Türkçe ve Türk Kültürü dersi 5-8. seviye kitaplarında Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) geçen 10 kök değerinin kitaplarında tamamında yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. 6. seviye ders kitabında 1, 8. seviye ders kitabında 3 kök değeri yansıtan herhangi bir metin içeriğine rastlanmamıştır. Bu sonuç, kitaplar hazırlanırken kök değerlerin yansıtılma durumunun yeterince göz önüne alınmadığını göstermektedir. Öte yandan Türkçe ve Türk Kültürü Dersi 5. seviye kitabında 45, 6. seviye kitabında 60, 7. seviye kitabında 64 ve 8. seviye kitabında 38 kök değer tespit edilmiştir. Buna göre en fazla kök değerin 7. seviyede, en az kök değerin ise 8. seviyede olduğu görülmüştür. Bu sonuç Kemiksiz'in (2021) sınıf seviyesi arttıkça metinlerdeki kök değer oranının arttığını ortaya koyan araştırmasıyla örtüşmemektedir. Zira bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, metinlerdeki değer dağılımlarının sınıf seviyelerine göre planlı ve sistemli bir şekilde hazırlanmadığına işaret etmektedir.

Araştırmada ulaşılan bir başka sonuç da kök değerlerin türsel dağılımının dengeli olmamasıdır. İncelenen Türkçe ve Türk Kültürü Dersi kitaplarında sevgi, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri ön plana çıkarılırken sabır, dürüstlük ve öz denetim değerleri yok denecek kadar az sayıda işlenmiştir. Dolayısıyla Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) yer alan bazı kök değerlerin ders kitaplarında üzerinde fazlaca durulduğu, bazılarının ise pek de ön plana alınmadığı anlaşılmaktadır. Bu sonuç, ihmâl edilen değerlerin öğrencilere aktarımıyla ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesini sekteye uğratma riskini de beraberinde getirmektedir. Ders kitaplarının ana dili eğitiminin en temel aracı olduğu göz önüne alınırsa, bazı kök değerlerin metinlerde yeterince vurgulanmaması değerler eğitimi bakımından olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Üstelik kendi milletinin örf, adet ve kültürü içerisinde yaşama ve öğrenim görme olanağı olmayan öğrenciler için ders kitaplarındaki bu problemin değer eğitimi bakımından daha da önemli bir sorun olarak yansıtacağı iddia edilebilir.

Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarında en çok sevgi değeri ön plana çıkarılmıştır. Bunu vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri izlemiştir. Alanyazında bu sonucu destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin Batur ve Şaşmaz (2020) önceki dönemlerde okutulan Türkçe ve Türk Kültürü dersi 5. seviye kitabını incelediği araştırmasında en sık rastlanan kök değerinin yardımseverlik olduğunu bulmuştur. Şakiroğlu (2020), 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında en sık işlenen değerlerin vatanseverlik, sevgi ve yardımseverlik olduğunu ortaya koymuştur. Çiçek ve Asar (2022), yapılandırmacı yaklaşım sonrasında hazırlanan ve uygulanan ortaokul Türkçe ders kitaplarında en çok vurgulanan kök değerlerin sevgi ve vatanseverlik olduğunu saptamıştır. Canbulat vd. (2022), ortaokul 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarını ele aldığı araştırmasında metinlerde en çok sevgi ve vatanseverlik değerlerinin, Kemiksiz (2021) ise "Erdemler" teması özelinde kitaplarda en fazla yardımseverlik ve sevgi değerlerinin yer aldığını ortaya koymuştur. Eken ve Öksüz'ün (2019) yardımseverlik ve vatanseverlik değerlerinin yoğun olarak kitaplarda yer aldığı yönündeki tespiti de araştırmamızın sonuçlarını destekleyecek niteliktedir.

Öte yandan yapılan incelemede sabır, dürüstlük ve öz denetim değerlerinin üzerinde pek durulmadığı bulgulanmıştır. Bu sonuç da alanyazındaki çeşitli araştırmaların sonuçlarıyla büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Batur ve Şaşmaz (2020) Türk Kültürü dersi 5. sınıf kitabında en az rastlanan kök değerlerin öz denetim ve sabır olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye'deki öğrenciler için hazırlanan kitaplarda da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Örneğin Mutlu ve Dinç (2019) 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında öz denetim değerinin, Eken ve Öksüz (2019) ise Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerde dürüstlük değerinin çokça görülmediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Kemiksiz (2021) ile Şakiroğlu'nun (2020) araştırmaları da kitaplarda en az görülen değerlerden birinin dürüstlük olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak Türkçe ve Türk kültürü 5-8. seviye ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinlerinin kök değerlere ilişkin sistematik ve dengeli bir yapısı olmadığı söylenebilir. Elbette ders kitaplarında yer alacak metinleri seçmek dil eğitiminin pek çok yönünü düşünmeyi gerektiren karmaşık bir iştir. Yine de

öğrencilerin kök değerleri özümsemeleri ve içselleştirmeleri açısından ders kitaplarının niteliği göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik olarak hazırlanan Türkçe ve Türk Kültürü ders kitaplarındaki metinlerde kök değerlerin tamamının yer alması, metinlerdeki değer dağılımının hem sınıf seviyesi hem de değer çeşitliliği bakımından dengeli bir biçimde hazırlanması ve ders kitaplarına metin seçerken kök değerlerin aktarımı bakımından zengin metinlere yer verilmesi önerilebilir.

Extended Summary

Introduction

It can be said that mother tongue education courses have a special importance in terms of values education within education and training activities. As a mother tongue education course, Turkish lesson not only aims to develop basic language skills, but also affects the whole society by addressing many aspects of social life. The importance of Turkish lessons in individuals' recognition and internalization of national, spiritual and universal values cannot be denied. The history, traditions and values of societies live in language. Vocabulary elements such as proverbs and idioms reflect the values and principles that society considers important. Literary texts such as stories, novels and poems serve as a source for values education by focusing on individual and social relationships, moral dilemmas and value conflicts. The function of the Turkish course in terms of values is also reflected in the curricula of this course. In the Turkish Lesson Teaching Program, which was first published in 2017, values were included as a separate title and the concept of root values was brought to the agenda for the first time in this program. In the 2018 and 2019 programs that followed this program, values were similarly reflected. In the current Turkish Curriculum (2019), root values are classified as justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, responsibility, patriotism and benevolence. In addition, in this program, values are described as the sum of the principles that form the perspective of the curriculum and it is aimed to raise individuals who have adopted core values. On the other hand, this is also the case in the curriculum prepared for the Turkish and Turkish Culture course, which can be seen as a special area of the Turkish course. Among the specific objectives of the Turkish and Turkish Culture Course Curriculum (2018, p.2), emphasis is placed on values education by mentioning the goal of "enabling students to recognize and adopt our national, spiritual, moral, moral, historical, cultural and social values, and strengthening their national feelings and thoughts".

Texts, which are the basic material of Turkish education, are important in imparting values as well as serving as a source for mother tongue education. Therefore, Turkish textbooks are expected to have a rich content in terms of transferring values. This is even more important for our compatriots living abroad. Because it can be said that it is difficult for our citizens who do not have the opportunity to receive education in their own countries to recognize and internalize the values of the society they belong to. Turkish and Turkish Culture course is given for various purposes such as developing sensitivity to the mother tongue, national consciousness and awareness of Turkish citizens living abroad and becoming harmonious members of the societies they live in, and textbooks prepared by the Ministry of National Education and sent to the relevant countries are used in the implementation of this course. In this context, it is important what kind of qualities the textbooks used as the basic tools of the Turkish and Turkish Culture course have in terms of transferring values. This situation, which constitutes the reason for conducting the research, can contribute to the development of textbooks in line with the intended purpose, which will mediate Turkish children living abroad to internalize national and universal values and build their own personalities.

The aim of the study is to reveal the appearance of the texts in the Turkish and Turkish Culture textbooks prepared by MoNE in order to support the mother tongue development of Turkish children abroad and to provide them with cultural awareness in terms of the root values in the Turkish Language Teaching Program (2019). In this framework, the following questions were sought to be answered:

1. How do the texts in the Turkish and Turkish Culture Course 5th Grade book display an appearance in terms of root values?
2. How do the texts in the Turkish and Turkish Culture Course 6th Grade book display an appearance in terms of root values?
3. How do the texts in the Turkish and Turkish Culture Course 7th Grade book display an appearance in terms of root values?
4. How do the texts in the Turkish and Turkish Culture Course 8th Grade book display an appearance in terms of root values?

Method

This research, in which the root values in the texts of Turkish and Turkish Culture textbooks are analyzed, is a document analysis prepared with a qualitative approach. Document analysis, which is widely used in qualitative research, is a method that allows the systematic examination of various documents. Within the scope of the research, the listening and reading texts in the Turkish and Turkish Culture 5th, 6th, 7th and 8th level textbooks prepared by MoNE for Turkish children living abroad in 2019 were analyzed. Activities related to the texts and the visuals in the book were not included in the scope of the analysis. The data of the study were collected from the texts in the Turkish and Turkish Culture 5th, 6th, 7th and 8th grade level textbooks by document analysis technique and analyzed by systematic coding (inductive analysis). While analyzing the data in the study, the root values classification in the MoNE Turkish Language Teaching Program (2019, p.3) was used as an analysis criterion. The root values in this classification are listed as “justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence”. In the last stage of the analysis process, a field expert experienced in qualitative research and working in the field of Turkish education was asked to review the analysis in order to support the credibility of the research. The common opinion of the researchers and the expert opinion were calculated by Miles-Huberman’s (2015) inter-coder consensus formula and it was concluded that the analysis was reliable (88.4%).

Discussion, Conclusion and Recommendations

In this study, which aims to determine the root values in the texts of Turkish and Turkish Culture 5th, 6th, 7th and 8th grade level textbooks, a total of 227 texts in listening and reading text types were analyzed and it was found that 114 of them had content related to root values and 113 did not. In addition, it was determined that a total of 210 root values, 45 at the 5th grade level, 60 at the 6th grade level, 64 at the 7th grade level and 38 at the 8th grade level, were included in the books. It was observed that the most

emphasized root value in the texts in the books was love. This value was followed by patriotism and helpfulness, respectively. Patience, honesty and self-control were the least emphasized values in the texts. On the other hand, while the 5th and 7th level textbooks included content on all root values, the 6th level textbook did not include the value of honesty, and the 8th level textbook did not include the values of self-control and patience in addition to the value of honesty.

Kaynakça / References

- Alagöz, F. C. (2012). *Cahit Uçuk'un masal kitaplarında temel değerlerin Türkçe eğitimine katkısı*. (Tez No. 327780). [Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydın, E. (2021). Yedi iklim Türkçe öğretim seti ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 185-195. <https://doi.org/10.48066/10.48066/kusob.1006260>
- Batur, Z. ve Şaşmaz, E. (2020). Türkiye ve yurt dışında okutulan Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından karşılaştırılması. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(8), 566-582.
- Canbulat, M., Asma, B. & Koparan, B. (2022). Türkçe ders kitaplarının metin ve metin önü-sonu sorularındaki düşünme türleri ve kök değerler. *Turkish Studies - Education*, 17(2), 215-232. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.57962>
- Collins, H. (1991). *Collins English Dictionary* (Third edition). Glasgow.
- Çelikipazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6. 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 6(2), 413-424
- Çınar, İ. (2018). Atabek yurdu etnopedagojisi: Ahıska örneği. *Turkish Studies*, 13(4), 363-386.
- Çırak, G., Şahin, D. B., Özberk, E. B. ve Eriş, H. M. (2014). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, IV(1), 83-95.
- Çiçek, S. & Asar, A. (2022). Yapılandırmacı yaklaşım öncesi ve sonrası: ortaokul Türkçe ders kitaplarında kök değerler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 312-322. [10.29000/rumelide.1146606](https://doi.org/10.29000/rumelide.1146606).
- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 1, 244-255
- Demir, T. ve Özdemir, B. (2013). Türkçe eğitiminde Karagöz /gölge oyunları ile değer öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 57-89.
- Durakoğlu, A., & Zabun, B. (2022). Felsefe Ders Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi. *Journal of Social Humanities and Administrative Sciences*, 57(57), 1441-1445. <https://doi.org/10.29228/JOSHAS.65817>
- Eken, N. T. ve Öksüz H. İ. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401.

- Genç, S. (2018). Görsel sanatlar eğitiminde kök değerler. *Journal of Turkish Studies*, 13(11), 543-560. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13430>
- Gülmez, H. G.-M. (2019). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Languages Education*, 7(4), 182-194. <https://doi.org/10.29228/ijlet.38819>
- Gümüş, S. (2017). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanlarının analizi* (Tez No. 469613). [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Güven, A. (2014). Türk efsanelerinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 225-246.
- Karaca, D., & Uzunkol, E. (2019). İlkokul matematik ders kitaplarının içerdiği değerler bakımından incelenmesi. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 5(2), 55-71. <https://doi.org/10.32570/ijofe.637981>
- Köksal, K., Yaylaci, Z., Yel, Ü., Erbaş, S., & Kilcan, B. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 74-87. <https://doi.org/10.48174/buaad.52.1>
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi* (Tez No. 235315). [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul türkçe ders kitaplarındaki "Erdemler" temasında yer alan metinlerde "Kök Değerler". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 1602-1627. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.727783>.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Tez No. 300398) [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), s.59-76.
- Meriç, C.(1997). *Mağaradakiler*. İletişim Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2019). *Nitel veri analizi* (3. Basım). (S. A. Altun, & A.Ersoy, Çev.) Pegem Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5,*

- 6, 7 ve 8. Sınıflar). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Muç, K., & Pamuk, A. (2020). Tarih ders kitaplarında değerler ve değer aktarım yaklaşımları. *Turkish History Education Journal*, 9(2), 532-548. <https://doi.org/10.17497/tuhed.793708>
- Mutlu, H. ve Dinç, S. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalardaki metinlerin kök değerlerle ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1048-1062.
- Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*, 602, 112-120.
- Pilav, S. ve Erdoğan Ş. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 210, 351-371.
- Pilav, S. ve Demir, H. ve Demir H.A.(2015). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 44(206). 16-29
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. The Free Press
- Schwartz, S. H. (1992). Universal in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 Countries. (Ed. M. Zanna). In *Advances in experimental social psychology*, (pp. 1-65). Academic Press.
- Senek, S. (2018). *Aytül Akal'ın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Tez No. 488715) [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şakiroğlu, Y. (2020). 6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 145-161.
- Şen Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Şen, Ü. (2016). İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi: İlk Öğretmenler ve İlk Türkçe Dersi Öğretim Programı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1023-1036
- Türen, M. (2019). *2009-2018 yılları arasında yayımlanan değerler ve bilişim teknolojileri konulu yayınların incelenmesi* (Tez No. 600255) [Yüksek Lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi-Hatay]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 508-526.
- Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi.
- Ülken, H. Z. (2016). *Bilgi ve değer* (3. Baskı). Doğubatı Yayınları.
- Ülker, G., & Ünal, F. (2022). Kök değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma durumlarının incelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 17(4), 855-871. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.57971>
- Yılar, R. (2016). İletildiği değerler açısından ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E., & Kıran, D. (2023). Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarının değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*. <https://doi.org/10.30703/cije.1117516>

Etik Kurul Kararları / Ethics Committee Decisions

Bu araştırma, 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2023 yılı 1. dönem kapsamında desteklenen " Türkçe ve Türk Kültürü Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelemesi" başlıklı 1919B012307659 numaralı projeden üretilmiştir. Ayrıca araştırma doküman incelemesine dayalı olarak tasarlandığından etik kurul onayı alınmamıştır. Bununla birlikte araştırmanın tüm aşamalarında Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesinde belirtilen etik kurallara riayet edilmiştir.

This research was produced from the project numbered 1919B012307659 titled "Analysis of Texts in Turkish and Turkish Culture Textbooks in Terms of Root Values" supported within the scope of the 2209-A University Students Research Projects Support Program 2023, first term. In addition, since the research was designed based on document review, ethics committee approval was not obtained. However, the ethical rules specified in the Higher Education Institutions Scientific Study and Publication Ethics Directive were complied with at all stages of the research.

Çatışma Beyanı / Conflict Statement

Bu makalenin araştırması, yazarlığı ve yayınlanmasında yazarlar eşit düzeyde katkıda bulduklarını beyan etmiştir.

The authors declared equal contributions to the research, authorship, and publication of this article.

Yayın Etiği Beyanı / Publication Ethics Statement

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

All the rules specified in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" have been complied with in the whole process from the planning of this article to its implementation, from data collection to data analysis. None of the actions specified under the title of "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics", which is the second part of the directive, were not carried out. During the writing process of this research, scientific, ethical and citation rules were followed; No falsification was made on the collected data. This work has not been submitted for evaluation to any other academic publication medium.

“Etnopedagogika Tuvinskogo Naroda”

“Ethnopedagogy of the Tuvan People”

“Tuva Halkının Etnopedagojisi”

G. N. Volkov, K. B. Salçak, A. S. Şaalı, Etnopedagogika Tuvinskogo Naroda, Kızıl: Bilig Yayınevi, 2009 [Волков Геннадий Никандрович, Красса Байыр-ооловича Салчак, Шаалы Алевтина Сугдуровна, Этнопедагогика тувинского народа, Кызыл: Билиг, 2009].

 Yasmin Terzioğlu¹,

¹Dr., Araştırmacı, yasminterzioglu@gmail.com

Giriş

Her birey yetiştiği ortamda aile büyüklerini rol model alır; onların yaşattığı değerler, gelenek ve görenekler çerçevesinde davranışlarını biçimlendirir. Ailesinde edindiği bilgi ve beceriler doğrultusunda hayata bakış açısını belirler, sosyalleşme ve toplumsallaşma sürecinde bu bilgi ve beceriler sayesinde güçlü olmayı öğrenir. Yani “insanlar kişiliklerinin temelini oluşturan bir kısım davranışı aile ortamında kazanır” (Aliyeva Çınar, 2022). Bireyin, kimliğinin oluşumunda aile büyükleri ile yaşadığı bu kültürel etkileşimi “etnopedagoji” kavramıyla açıklamak mümkündür. “Etnopedagoji” kavramı bilim dünyasına henüz yeni girmiş olmakla beraber pedagojinin bir dalı olarak kendine özgü işlevleriyle öne çıkarak bilime katkı sağlamaktadır. Çınar’a (2018) göre “etnopedagoji; bir toplumun (etnik grubun) tarihin derinliklerinden geliştirerek taşıdığı içeriği, kendi geleneksel etnik-ulusal bilgi ve bilincinin aktarılmasını konu edinen, çocuk yetiştirmede kullandığı bilgi ve öğretim yöntemlerinin araştırıldığı eğitim bilimi dallarından biridir”. Bu tanımdan hareketle etnopedagoji disiplininin temelinde insan yetiştirme sürecinin ve bu süreçte kullanılan araç ve yöntemlerin incelenmesi yer alır, görüşüne ulaşılabilir. Bu yazıda G. N. Volkov, K. B. Salçak ve A. S. Şaalı tarafından kaleme alınan “*Tuva Halkının Etnopedagojisi*” adlı eser üzerinde durulmaktadır.

Tuvalar Hakkında Genel Bilgi

Türk soylu topluluklarından olan Tuvalar, 1990'lara kadar eski SSCB döneminde Özerk Tuva Bölgesi'nde yaşamıştır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra yine buldukları sınırlar içerisinde Rusya Federasyonu'na bağlı olarak yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Bunun yanı sıra Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nde ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde Tuvaların yaşadığı bilinmektedir. Tarih alanında yapılmış bazı araştırmalarda Tuvaların, Uryanghaylar, Soyotlar, Soyonlar ve Tannu-Tuvalar şeklinde adlandırıldıkları görülmektedir. Günümüzde ise Tuvalar kendilerine “Tıva kiji” veya “Tıvalar” demektedir (Ölmez, 1996).

Tuva Türkçesi, Tuva'da birinci resmî dil olarak kullanılmaktadır. Bu dil, Türkçenin kollarından olan Sibiry (Kuzeydoğu) koluna aittir. Tuvaların ilk millî alfabesi eski Türk alfabesi olan Göktürk alfabesidir.

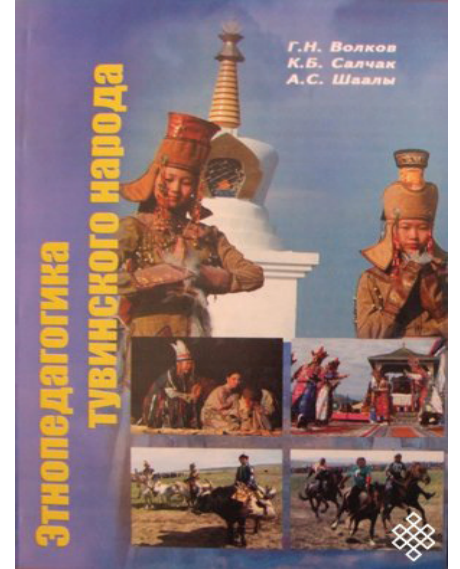
1941’den beri ise Tuvalar Kiril alfabesini kullanmaktadır. Tuva’da eğitim dili Rusça olduğu hâlde Tuva Türkçesi ile konuşanların sayısı çok yüksektir (Gedikli, 2013). Tuva Türkçesinin ses özellikleri, ses bilgisi bakımından Eski Türkçeye oldukça yakındır. Arkaik özellikler gösteren Tuva Türkçesinin, bugün Eski Türkçede söz içi ve söz sonu “d” seslerinin durumu açısından incelendiğinde Yakutçaya, Eski Türkçede “y-“nin “ç-“ sesine gelişimi bakımından ise Türk dillerinden olan Hakasçaya yakın olduğu söylenebilir (Ölmez, 1996).

Tuva Türklerinin edebiyatı sözlü ve yazılı edebiyat şeklinde iki ayrı kolda incelenmektedir. Diğer Türk topluluklarında olduğu gibi Tuva’nın sözlü edebiyatını *destanlar, masallar, bilmeceler, alkışlar, atasözleri* gibi türler oluşturmaktadır. “Sambukaynın Çugaazi” adlı hikâye *Şın Gazetesi*’nde neşredilmiş, Tuva edebiyatının ilk hikâyesi olarak bilinmektedir. Modern Tuva edebiyatı üç farklı devrede gelişim seyretmiştir. Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla birlikte Tuva halkının tüm alanlarında görülen değişim, edebiyat alanında da öze dönüş hareketleriyle kendini göstermiştir (Güzel, 2008).

Etnopedagogika Tuvinskogo Naroda (Tuva Halkının Etnopedagojisi) Adlı Eser Hakkında

Eser; Rusça yazılmış ve giriş bölümü, üç ana bölüm ile sonuç bölümünden oluşmaktadır. Her bölüm kendi içerisinde farklı alt başlıklar hâlinde sunulmuş, böylelikle konunun daha kapsamlı bir şekilde incelenmesine olanak sağlanmıştır. Giriş bölümünde yazar, “etnopedagoji” kavramının tanımına, kapsadığı disiplinler üzerine bilgilere yer vermiştir. Rusya’da yaşayan ulusların arasındaki etnokültürel ilişkinin önemine ve eserin etnopedagojik açıdan incelemeye aldığı Tuva halkının kültürel-pedagojik, folklorik-pedagojik mirasına kısaca değinmiştir. Ayrıca etnopedagoji konusunda hazırlanan alanın önemli eserlerinin bibliyografyasını aktarmıştır.

Birinci bölüm “Etnopedagojinin Kuramsal ve Metodolojik Temelleri” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm şu alt başlıklar altında incelenmiştir: *Etnopedagoji: Konu, Temel Kavramlar, Öz, Değişmezler, Ulusal Kurtuluş Pedagojisi Olarak Etnopedagoji, Halk Eğitimi ve Nesillerin Devamlılığı*.

Bu bölümde etnopedagojinin kuramsal ve metodolojik yönleri ele alınmış, oluşturduğu temel kavramlar örneklerle açıklanmıştır. G. N. Volkov tarafından hazırlanan bu bölümde amaç, Tuva halkının halk pedagojisini etnopedagojik açıdan, teorik ve metodolojik yönüyle anlamaktır. Ayrıca etnopedagojinin temel kavramlarını, özünü ve değişmezlerini incelemektir. Yazar, bir ulusun kurtuluşunda etnopedagojinin bir gerekçe olduğunu ifade eder, halk pedagojisinin kültürü koruması ve geliştirmesi için temel ilkenin süreklilik olduğunu öne sürer. Bu ilkeler doğrultusunda Tuva halk pedagojisinin ilerici fikirlerine ve deneyimine nüfuz edilebileceğine inanır. Bunun yanında her milletin pedagojik kültürünün benzersizliği ve nesillerin bilgi, araç ve düşüncelerini özümseme, birleştirme, biriktirme ve değiştirme yeteneği dikkate alındığında geleneksel ve modern pedagoji düşüncesinin sürekliliğinde etnopedagojinin yerinin hayati öneme sahip olduğunu ifade eder.

Yazar, etnopedagojinin kaynağı olan halk pedagojisi kültürüne dikkat çekerek tarihî süreçte halkın gelişiminin yalnızca geleneksel insan yetiştirme ile mümkün olabileceğini belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle millî duygulara sahip olmadan, özünü bilmeden bir insanın kimliğini oluşturması mümkün

değildir. Eğitim ancak içeriğinde etnopedagoji varsa tam anlamıyla amacına ulaşır, diyerek bu görüşünü Tuvaların gündelik yaşamından aldığı örneklerle desteklemiştir. Bunlardan bazıları şu şekildedir: “Tuva halkında üç yaşındaki kız çocuğu, teyzesinin, saç kesimi sırasında kendisine verdiği oğlağa, üç yaşındaki erkek çocuk ise amcasının kendisine verdiği taya bakmak zorundadır. Beş yaşındaki bir kız çocuğuna keçi sağmayı öğrenmesi için küçük bir ahşap kova verilir ve bir erkek çocuğuna da hareketli buzağları yakalamayı öğrenmesi için sağlam deriden yapılmış bir kement verilir” (Volkov ve diğerleri, 2009, s. 8). Görüldüğü üzere örnekler, halk pedagojisi kapsamında verilmiş, insan yetiştirmede emeğin, çalışkanlığın önemine dikkat çekilmiştir.

Yazara göre halk pedagojisi, çocukların erken yaşta fiziksel gelişiminin yanında bilişsel gelişimini de incelemektedir. Tuva halkının sözlü edebiyatında yer alan masallar, bilmeceler, tekerlemeler vb. edebî türler çocukların bilişsel gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu ürünler, Tuva halkının kültürel kodlarını içermektedir. Tuva ailesinde çocuklar bu kodlarla yetişir. Yazar ziyaret ettiği bir Tuva ailesinde bu kültürel kodların yansımasını açıkça görmektedir. Bu ailede anne baba ile çocukları arasındaki pedagojik ilişkilerin derinliğine hayranlığını şu sözlerle dile getirmektedir: “Annenin sözüne saygı duyulduğu, babanın sözünün hatırlandığı; babanın yavaş konuşmasında evinin, çocuklarının ve karısının savunucusu karakteri hissediliyordu. Tuvalılar çocukları asla dövmezler, onları zenginlik olarak görürler, severler ve onlara şefkat gösterirler”(Volkov ve diğerleri, 2009, s.18).

Yazar, bu bölümde kanıt gerektirmeyen dört varsayımı da vurgulamaktadır. Bu varsayımlar etnopedagojik sorunları, bu bilimin içeriğini ve konusunu anlamak için önemlidir. Bu varsayımlar şöyledir: Kültür ve eğitim her zaman en merkezdedir, halk pedagojisinde eğitimci resmî unvanların ötesinde bir vasıfla şereflendirilir, pedagoji yalnızca etnopedagoji kapsamında etkin bir şekilde işlevlerini yerine getirebilir, halk pedagojisi ancak sevgi ve özgürlük pedagojisi niteliğinde etkin olabilir. Bununla birlikte yazar; halkın yok olmasının, neslin devamlılığının halk pedagojisi işlevlerinin etkin kullanımına bağlı olduğunu ifade etmektedir. Bu tespiti Sovyetler Birliği döneminde, savaş sırasında yirmi dört farklı ulusun sınır dışı edildiğini, etnik geleneklerine bağlılığı onları yeryüzünden silinmesinden kurtardığı örneğiyle desteklemektedir. Bu sebeple etnopedagojiye göre bütün halklar esasında büyük eğitimcilerdir, büyük başarılar ve eşsiz buluşların birer öncüsü olup varlıklarını devam ettirebilmişlerdir.

İkinci bölüm, “Tuva Halk Eğitim Geleneklerinin Devamlılığı ve Tuvalıların Modern Pedagojik Kültürü” başlığıyla sunulmuştur. Bu başlığın alt başlıkları şöyledir: *Etnopedagojide Süreklilik ve Pedagojik Kültürün Geliştirilmesinde Etnopedagojinin Rolü, Süreklilik Fikri ve Tuva Halk Pedagojisinin Öğreniminde Bu Fikrin Uygulanması, Üretim Deneyiminin Aktarılması. Çalışkanlığın Eğitimi, Tuvalıların Pedagojik Görüşlerinde Bilişsel Eğitim.*

Volkov’un birinci bölümde üzerinde durduğu halk pedagojisinin sürekliliği fikri ikinci bölümde K. B. Salçak tarafından somutlaştırılarak etnopedagojinin ilkelerinden olan doğal ve kültürel çeşitlilik, fiziksel ve bilişsel süreci besleyen gelenekler dikkate alınarak Tuva halkının pedagojik görüşlerinde gösterilmiştir. Yazarın amacı, Tuva halkının örf, âdet ve geleneklerinin incelemelerine dayanarak farklı kuşakların temsilcileri arasındaki sıkı bağlarının sözlü ve edebiyat ürünlerine, halkın ritüel ve geleneklerine nasıl yansıdığını göstermek, Tuvalıların çalışma azmine ve bilişsel eğitimine ilişkin pedagojik görüşlerinin özünü ortaya çıkarmaktır.

Yazar, Tuva halkının pedagojisini incelediğinde bir insanın gelişim sürecinin ayrıntılı bir şekilde dönemlere ayrıldığını görmektedir. Bu sürecin gebe kalma anından doğuma kadar, beşik dönemi, emekleme dönemi, bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik, olgunluk dönemi olmak üzere yedi döneme ayrıldığını

ifade etmektedir. Tuva halkı çocukları çok severmiş, bir bebeğin doğumu onlar için büyük bir bayram sayılmış. Çok çocuk sahibi olmanın da Allah'ın bir lütfu olarak bilinirmiş. Çocuklar, küçük yaşlardan itibaren anne babalarının neyi, nasıl yaptıklarını gözlemlermiş. Onlardan çalışmayı öğrenerek sosyal hayata yönelik beceri ve alışkanlıklar kazanırlarmış. Yazar, Tuva halkının çocuk yetiştirmesine yönelik bu tespitlerinden hareketle anne babanın çocuklarına rol model olması, çocukların da yetişkinleri taklit etmesi, eğitimin temel aracı olduğu görüşünü ortaya atmaktadır. Anne babayı taklit ederek öğrenmenin, anne babanın çocuklarına örnek olmasının ve çocuk yetiştirmenin önemini anlatan "Taklit eden öğrenir, inatçı olan ise muhtaç kalır." Tuva atasözü ile de bu görüşünü güçlendirmektedir.

Bu bölümde yazar ayrıca Tuva halkının emeğe, çalışma azmine gösterdiği önemi ve çocukların bu konuda eğitilmesi üzerinde durmaktadır. Tuva'da, işgücü eğitiminin ilkeleri esas olarak ekonominin ihtiyaçlarına göre belirlenmektedir. Tuvalı bir işçinin ideali; yetenekli bir avcı, sığır yetiştiricisi ve çalışkan bir çiftçi olmaktır. Yazar, bu ideallerin gerçekleştirilmesinin çocuklarda ve genç nesilde çalışmaya olan ilginin uyandırılması, onlara yaşam kaynağı olarak emeğin rolünün açıklanması ve işgücü becerileri ve bilgisinin aktarılması ile mümkün olduğunu belirtmektedir. Tuva'da çalışkanlık (emek) eğitiminin hayata geçirilmesinde ise çocuk ve gençlik oyunları ve şenlikleri büyük rol oynamaktadır. Çocuklar, oynarken çalışır; çalışırken oynar. Yetişkinlerin işinin ve yaşam biçiminin özelliklerini yansıtmayan bir Tuva çocuk oyunu bulmanın zor olduğunu belirten yazar, Tuva çocuk oyunu olan "biniciler" in pedagojik açıdan ilgi çekici olduğunu dile getirir.

Üçüncü bölüm, "Tuva Halkının Halk Pedagojisinde Ahlaki Eğitimi" adı altında incelenmiştir. Bu bölüm şu beş alt başlık hâlinde sunulmuştur: *Tuvalıların Etik Görüşlerinde Ahlak Eğitiminin Anlamı, Amacı ve İçeriği, Tuva Görgü Kurallarının Etnopedagojik Anlamları, Halk Görgü Kuralları Geleneklerine Dayalı Ahlak Eğitiminin Ön Koşulları, Halk Görgü Kuralları Geleneklerine Dayalı Öğrenim Görenlerin Ahlak Eğitiminin İçeriği, Biçimleri ve Yöntemleri, Halk Görgü Kuralları Geleneklerine Dayalı Öğrenim Görenlerin Ahlaki Eğitim Deneyiminden.*

A.S. Şaali tarafından hazırlanan bu bölümde yazar, Tuva halkının görgü kurallarının etnopedagojik özünü, ahlak eğitiminin bir aracı olarak tanımlamıştır. Ahlak eğitiminin tüm ilkelerinin ve Tuvaların etik kültürünün örneklerinin bir insanın mükemmel bir kişilik oluşturması yolunda hizmet ettiğini söyler. Ayrıca halkın etnopedagojik görüşlerinden hareketle o halkın bireylerinin ahlakı üzerine fikir yürütülebileceğini ifade ederek Tuva ahlakının nezaket, incelik, tevazu, itaat gibi birtakım nitelikler içerdiğini belirtmektedir.

Bunun yanı sıra yazar, Tuva halkının yüzyıllardır biriktirmiş, şekillendirmiş, nesilden nesile aktarmayı başarmış manevî, ahlaki, toplumsal değerlerinin yaşatılması için eğitim kurumlarının yürüttüğü faaliyetlerde etnopedagoji alanından yararlanması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu sayede bireyin, daha sonra halkların, dolayısıyla insanlığın da gelişiminin sürdürülebilirliği mümkün olabileceğini aktarmaktadır. Eserin yazarları, etnik çalışmaların ders kitabını hazırlarken etnoetik kuralların, herhangi bir insanın özgün, benzersiz, son derece ahlaki bir değeri olduğu ve bunun bir ahlaki araç olarak okul uygulamasına dâhil edilmesi gerektiği gerçeğinden yola çıktıklarını ifade etmektedirler. Etnoetiğin, öğrencilerin kişiliğinin gelişmesinde geleneksel kültürünün özelliklerini, insanları eğitmenin tarihsel deneyimini, ideallerini ve isteklerini; gelişme ve sosyalleşmeyi daha derin araştırmalarına ve anlamalarına yardımcı olacağını belirtmektedirler.

Yazarlara göre Tuva Cumhuriyeti okullarının eğitim ve öğretim süreçlerine ahlak eğitiminin içerik, biçim ve yöntemlerinin, geleneksel pedagojik kültürün dâhil edilmesi, öğretmenlere ve araştırmacılara

etnopedagojinin önemini ve tutarlılığını eğitim sistemi içerisinde yeniden değerlendirme fırsatı sunacaktır. Bir bireyin ve etnik grubun öz farkındalığındaki değişiklikleri etkilemek için etkili bir mekanizma olarak etnopedagoji, yüzyıllardır süren saygı, nezaket, karşılıklı anlayış ve hoşgörü gibi manevî ve ahlaki değerlere geri dönmenin medenî bir yolu olarak hareket eder.

Sonuç

Yazarlar yaptıkları araştırma ile Tuva halkının etnopedagojik mirasının manevî, ahlaki, bilişsel, estetik, fiziksel konularda ilerici fikir ve deneyimlerden oluşan bir sistem olduğunu, aynı zamanda evrensel değerlerin tüm zenginliğini içerdiğini ortaya koymuştur. Bunun yanında kuşaklar arasındaki etkileşim sayesinde Tuva halkının etnopedagojik mirasının kendini koruma, kendini yeniden üretme ve kendi kendini düzenleme imkânına sahip olduğunu görmüştür. Ayrıca bir kişiliğin oluşumu, etnik kültürün değerlerinin içselleştirilmesinden geçtiğini ve modern eğitimde kişilik odaklı bir yaklaşımın, etnodidaktiğin etnokültürel içeriği ve etkin pedagojik teknolojileri olmadan uygulanamayacağını göstermiştir. Eserde yazarların, ahlak eğitimi gerçekleştirmek için içerik, biçimler ve yöntemler belirledikleri, değişen sosyokültürel ortamda ahlak eğitiminin özünü açıklığa kavuşturdukları ve Tuva Cumhuriyeti'nin ulusal okullarında uygulanmasına yönelik etnoetiğin bilimsel temellerini geliştirdikleri görülmektedir.

Kaynakça / References

- Aliyeva Çınar, M. (2022). Etnopedagojinin temelleri, *Uluslararası bakışla etnopedagojiye giriş* içinde (ss. 1-37), Pegem Akademi Yayınları.
- Çınar, İ. (2018). Atabek yurdu etnopedagojisi: Ahıska örneği. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, 13 (4), 363-386.
- Gedikli, O. (2013). Tuva özerk Türk Cumhuriyeti. *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*. 36-45.
- Güzel, A. (2008). Tuva Türkleri edebiyatı. A. Güzel (Ed.), *Üniversiteler için Türk dili ders kitabı* (ss. 66-67) içinde. Başkent Üniversitesi.
- Ölmez, M. (1996). Tuvalar ve Tuvaca. *Çağdaş Türk Dili*, S. 95, 10-17.
- Volkov, G. N., Salçak, K. B. ve Şaalı A. S. (2009). *Etnopedagogika tuvinskogo naroda*. Kızıl: Bilig.

Uluslararası Etnopedagoji Dergisi (UED), etnopedagoji alanına katkıda bulunmak için özgün makalelerinin yayımlandığı uluslararası, hakemli ve bilimsel bir dergidir. Yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yılda iki sayı olarak Haziran ve Kasım aylarında yayınlanır. Kongre ve sempozyum gibi etkinlikler sonrasında özel sayılar çıkarılabilir.

UED, açık erişimli bir dergidir. UED, makale işlem ücreti (değerlendirme ücreti veya basım ücreti) ve makalelere erişim için abonelik ücreti talep etmemektedir.

Amaç ve Kapsam

Uluslararası Etnopedagoji Dergisi (UED), yüksek standartlarda bir eğitim platformu kurarak, etnopedagoji alanındaki araştırmacılar için; bir iletişim ağı oluşturmak, eğitim ve öğretim konusundaki tartışmaları özendirmek, dünya genelinde eğitim ve eğitim araştırmalarının kalitesini yükseltmek için yayın üretmeyi hedeflemiştir. Bu amaçla, etnopedagoji konusunda farkındalık yaratmak ve çocuk eğitimine yeni bir bakış kazandırmak için çaba gösterecektir. Böylece, binlerce yıllık çocuk yetiştirme tecrübesi, bilimsel bir yaklaşımla incelenerek ortaya konulan bilgilerin eğitim ve bilim çevrelerinin kullanımına sunulması amaçlanmaktadır.

UED'e Etnopedagoji alanı ile ilgili yazılan bilimsel makaleler kabul edilir.

<https://ethnopedagogy.com> | editor@ethnopedagogy.com